

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Ю. В. Алескерова

Страховання
СЛОВНИК

Київ - 2013

УДК 368(038)

**Алескерова Ю. В. Страхіві терміни : словник / Ю. В. Алескерова. –
К. : ННЦ «ІАЕ», 2013 – 52 с.**

У словнику подано визначення близько 370 термінів, які охоплюють найбільш важливі аспекти теорії та практики страхування. Окрему увагу приділено тематиці страхування в сільському господарстві. Більшість термінів мають англomовні відповідники.

Словник призначений для студентів, аспірантів, викладачів економічних спеціальностей, спеціалістам страхової діяльності.

Автор: Алескерова Ю. В. – к. е. н, старший науковий співробітник

Рецензенти:

Гудзь О.Є. – д. е. н., професор

Борисова В.А. – д. е. н., професор

Редактор, комп'ютерна верстка:

Гадомський В. С.

Рекомендовано Вченою радою ННЦ «Інститут аграрної економіки»
(протокол № 1 від 6 лютого 2013 р.)

А

Абандон (abandonment) – відмова страхувальника від своїх прав на застрахований об'єкт (застраховане майно) на користь страховика при отриманні від нього страхової суми в повному обсязі (зобов'язанні виплатити страхову суму повністю у зазначений строк). Застосовується у випадку тотальної загибелі об'єкта страхування, зникнення безвісти, економічної недоцільності усунення пошкоджень чи доставки вантажу за призначенням. Наприклад, в автострахованні при виплаті за постраждалий автомобіль 100% можливого відшкодування залишки автомобілю переходять у власність страховика. Також використовується у морському страхуванні: при зникненні судна без вісти, при економічній недоцільності відновлення або ремонту застрахованого судна. Зазвичай страхові компанії передають такі об'єкти у вторинну переробку сировини.

Аварійний комісар (average adjuster) – фахівець, який за дорученням страховика (іноді із залученням експерта – сюрвейера) визначає причину, характер і розмір збитків і видає аварійний сертифікат. На нього може покладатися участь у проведенні превентивних заходів, а також ліквідації наслідків страхового випадку. Іноді страховик може доручати А. к. розгляд претензій страхувальника.

Аварійний сертифікат (survey-report) – документ, який видається страхувальникові аварійним комісаром, агентом або іншим уповноваженим представником страховика на підставі наслідків огляду пошкодженого майна. В А. с. фіксуються можливі причини, характер і розмір збитку, зумовленого страховим випадком. А. с. є для страхувальника підставою для висунення претензії страховикові. Проте А. с. не може розглядатися як безумовний доказ відповідальності страховика.

Аварія в морському страхуванні (average in marine insurance) – збиток, завданий судну, вантажу й фрахту під час морських перевезень. Такі А. поділяються на загальні й часткові. Збитки, завдані загальною аварією, розподіляються між судном, вантажем і фрахтом. При частковій аварії збитки відносяться на того, хто відповідальний за її виникнення, або на потерпілого.

Аверсія ризику (aversion of risk) – негативне ставлення до ризику, яке доходить до невизнання його значення й ролі, а також виявляється як протидія ризиковій діяльності.

Авіаційне страхування (aviation insurance) – страхування ризиків, пов'язаних із використанням авіаційної та космічної техніки. Іноді страхування космічних ризиків виділяється в окремий вид. До А. с. входить: страхування літаків, вертольотів та іншої авіаційної техніки від пошкодження й знищення; страхування відповідальності перед пасажирами й третіми особами за шкоду, заподіяну їхньому здоров'ю та майну; відповідальність власників повітряних суден як роботодавців; страхування деяких інших ризиків.

Автомобільне страхування (auto insurance) – клас страхування авто- та мототранспортних засобів, а також водіїв та пасажирів. Включає: страхування водія та пасажирів на випадок тілесних ушкоджень внаслідок ДТП; страхування медичних витрат внаслідок ДТП; страхування на випадок смерті внаслідок ДТП; страхування транспортного засобу на випадок пошкодження чи повної конструктивної загибелі внаслідок ДТП; страхування цивільної відповідальності власника транспортного засобу за шкоду, завдану третім особам у зв'язку з експлуатацією транспортного засобу.

Агент страховий (agent)– фізична або юридична особа, яка діє від імені страховика і в межах наданих ним повноважень. До повноважень страхового агента можуть входити: укладання договорів страхування, врегулювання страхових випадків тощо.

Адендум (addendum)– письмове доповнення до раніше укладеного договору страхування чи перестраховування, в якому містяться узгоджені між сторонами зміни до раніше обумовлених умов.

Аквізиція (acquisition) – укладення нових договорів страхування. Вважається, що аквізиційна діяльність нормальна, коли кількість нових договорів страхування перевищує число договорів, за якими закінчився термін дії.

Акт про нещасний випадок (accident report form) – документ, який складається адміністрацією й комітетом професійної спілки підприємства чи установи, якщо з їхнім працівником стався нещасний випадок, пов'язаний з виконанням службових обов'язків. У випадках із пасажиром відповідний документ складається на транспорті. У разі, якщо потерпілий застрахований від нещасних випадків, акт надсилається до страхової організації з метою оформлення страхових виплат.

Активи страховика (insurer's assets) – кошти страховика, інвестовані в цінні папери, придбану нерухомість, інші матеріальні цінності, розміщені на рахунках у банках. Джерелами цих коштів є статутний фонд, страхові резерви та інші пасиви. Від величини й структури А. с. залежить платоспроможність страховика.

Актуарій (actuary) – офіційно уповноважена особа, фахівець, який за допомогою методів математичної статистики розраховує страхові тарифи. На А. покладається відповідальність за те, щоб страхові фонди були достатніми на той момент, коли компанії доведеться виконувати свої зобов'язання за виданими полісами.

Актуарні розрахунки (actuarial calculations) – система математичних і статистичних методів розрахунку страхових тарифів. Методологія А. р. ґрунтується на застосуванні теорії ймовірностей, демографічної статистики та довгострокових фінансових обчислень інвестиційного доходу страховика.

А. р. дають змогу визначити частку кожного страхувальника у створенні страхового фонду.

Акцепт (acceptance) – згода однієї сторони страхових відносин (страхувальника або страховика) з пропозиціями іншої сторони про укладення договору страхування або перестраховування на умовах, які відповідають цим пропозиціям.

Акція (stock) – цінний папір без визначеного часу обігу, який свідчить про внесення паю до статутного фонду акціонерного товариства, підтверджує членство в цьому товаристві і дає його власникові право на отримання доходу в формі дивіденду, а також на участь в розподілі майна в разі ліквідації товариства. А. можуть бути простими чи привілейованими, іменними або на пред'явника.

Андеррайтер (underwriter) – а) у страхуванні – висококваліфікована й відповідальна особа, вповноважена страховиком виконати необхідні процедури з розгляду пропозицій і прийняття ризиків на страхування (перестраховування); А. оформляє страхові поліси, оцінює ризик, визначає ставки премій та інші умови страхування; б) у банківській справі – особа, яка гарантує емітенту розміщення на ринку його облігаційної позики або пакета акцій на узгоджених умовах за спеціальну винагороду; в) маклер в операціях з цінними паперами.

Андеррайтерська практика (underwriting practice) – політика, яка проводиться страховою компанією зодо прийняття на страхування відповідних ризиків (повна відмова від прийому, прийом у встановлених лімітах чи на обмежених умовах).

Андеррайтинг (underwriting) – процес аналізу запропонованих до страхування ризиків, прийняття рішень про страхування певного ризику та визначення тарифної ставки, адекватної ризику, франшизи та інших умов договору.

Ануїтет (annuity) – договір страхування пенсій або ренти, за яким виплачується визначена річна сума доходу протягом життя ануїтента замість попередньої сплати одноразової страхової премії.

Асортимент страхового ринку (insurance market assortment) – набір видів страхових послуг, які пропонуються страхувальникам у даній країні, регіоні.

Асистанс (assistance) – перелік послуг (у рамках договору страхування), які надаються в потрібний момент через медичне, технічне й фінансове сприяння. Широко використовується в зарубіжних країнах для забезпечення безпеки мандрівників під час поїздок за кордон (у разі хвороби, нещасного випадку).

Асистанс – 1) сервісний диспетчерський центр, який цілодобово надає консультаційну та організаційну підтримку страховикам; 2) спеціалізована

компанія, яка за дорученням страховика виконує частину роботи страховика із врегулювання страхової події.

Аудит (audit) – незалежна перевірка бухгалтерської звітності та іншої обліково-звітної інформації про діяльність фірми з метою підтвердження їх достовірності й законності. Всі страховики зобов'язані щорічно проходити зовнішній А. Він здійснюється юридичними або фізичними особами, які мають сертифікати й ліцензії, видані Аудиторською палатою України.

Аутсайдер (outsider) – страховик або посередник (брокер, агент), який не є членом страхових об'єднань (асоціацій) і не дотримується в своїй діяльності тарифних та інших угод, тобто виступає як конкурент зазначених об'єднань.

Б

Баратрія (barratry) – навмисне завдання шкоди власникові судна або вантажу екіпажем судна.

Безвітря під час запилення (calm during pollination) – відсутність вітру в період запилення; згубно впливає на врожайність, особливо для рослин перехресного запилення. Урожай різко знижується, оскільки відсутність вітру призводить до поганого запліднення рослин. Тягне за собою пустоколісся, відсутність плодів і ягід. Об'єктивна ризикова обставина.

Безводдя (маловоддя) в джерелах зрошення – брак води в джерелах зрошення (водах річок, озер, підземного та місцевого поверхневого стоків), придатних для поливу сільгоспкультур в посушливих зонах викликає або повну загибель посівів, або різке зниження врожаю. Об'єктивна ризикова обставина.

Бенефіціар (beneficiary) – особа, на користь якої страхувальник уклав договір страхування, третя сторона – вигодонабувач за страховим полісом.

Бізнес-план страховика (business plan of the insurer) – формалізована програма діяльності компанії на декілька років, яка містить, зокрема, систему заходів, пов'язаних часом і місцем реалізації, узгоджених із стратегією і ресурсами і розрахованих на отримання максимального прибутку, зокрема за рахунок додаткових інвестицій. Основними розділами Б.-п. є: характеристика страхових послуг компанії, оцінка ринку збуту страхових послуг, оцінка конкурентоспроможності компанії, план маркетингу, організаційний план, ресурси, оцінка ризику виконання плану, фінансовий план.

Біндер (binder) – тимчасова форма угоди між страхувальником і страховиком з приводу наступного укладання страхового договору. Б. здебільшого застосовується в зарубіжній практиці в разі, коли укладення договору вимагає тривалого часу на опрацювання нестандартних умов страхування.

Бонус (bonus) – знижка, яку надає страховик із суми страхової премії за оформлення договору страхування на особливо вигідних умовах. Б. визначається переважно у відсотках або проміле.

Бонус-малус (bonus-malus system) – система надбавок і знижок, яка застосовується в страхуванні, здебільшого транспортних засобів або цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Бордеро (bordereau) – перелік ризиків, прийнятих на страхування в частині, яка передається цедентом на перестраховання. Б. надсилається цедентом страховикові у визначені договором перестраховання строки. Б. бувають попередніми й остаточними.

Брокер Ллойда (Lloyd's broker) – страховий брокер, зареєстрований на страховому ринку Ллойда (Лондон).

Брокер страховий (insurance broker) – юридична або фізична особа, яка має дозвіл виступати посередником між страхувальниками й страховиками. Б. с. діє від імені й за дорученням страхувальників. До його завдань входить пошук страхової компанії (компаній), де можна було б розмістити ризик на оптимальних умовах з погляду надійності страховика й розміру страхових премій. У разі страхового випадку Б.с. надає допомогу страхувальникові в отриманні відшкодування, а також залучається до розміщення ризиків, які передаються на перестраховання. Оплату за послуги Б. с. здійснює страховик.

Брутто-премія (gross premium) – загальна сума страхових внесків, визначена на підставі страхової суми й брутто-ставки (страхового тарифу).

Брутто-ставка (grossrate) – сума визначеної нетто-премії і навантаження. Ці складові брутто-ставки мають різне призначення. Нетто-ставка має забезпечити відшкодування витрат на покриття збитків з ризикових видів страхування й на виплати зі страхування життя. Навантаження призначене для фінансування витрат страховика на ведення справи і отримання планового прибутку від страхових операцій.

Буря (storm) – дуже сильний вітер, який призводить до великого хвилювання на морі, руйнувань і спустошень на суші. Буря може спостерігатися при проходженні тропічних і позатропічних циклонів, смерчу (тромбу, торнадо), при місцевій фронтальній грозі. Швидкість вітру на поверхні землі перевищує 20 м/сек., окремі пориви – до 50 м/сек. Буря може розглядатися як ризикова обставина чи страховий випадок, в результаті якого об'єкту страхування було завдано матеріальний збиток.

В

Валове утримання (gross line) – сумарний обсяг зобов'язань, узятих страховиком на свій ризик за всіма договорами страхування.

Валовий збиток (gross loss) – збиток, який зумовлює потребу виплати всієї страхової суми.

Валютний курс (currency rate) – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена через грошову одиницю іншої країни або міжнародну грошову

одиницю. Має вирішальне значення для забезпечення еквівалентності в стосунках з суб'єктами інших держав. В Україні В. к. визначається Національним банком України.

Вантаж (cargo) – загальна назва всіх товарів, призначених для перевезення. Крім того, це товар або майно, яке перевозиться з метою отримання фрахту.

Взаємне страхування (mutual insurance) – форма страхового захисту, за якої страхувальники, які мають споріднені майнові інтереси та ризики, одночасно є членами страхового товариства. В. с. – довготермінова домовленість між групою осіб (юридичних і фізичних) про відшкодування в певних частках збитків один одному в разі настання страхових випадків. Зараз В. с. має значне поширення в зарубіжних країнах, особливо в особистому страхуванні, страхуванні сільськогосподарських, морських ризиків. В. с. в Україні ще не набрало належного розвитку.

Взаємність (reciprocity) – умова, згідно з якою цедент перестраховує свої договори в компаніях, які, в свою чергу, власні договори страхування передають йому на перестраховання. В. може застосовуватися за критеріями обсягу премій або наслідків проходження договорів.

Вигодонабувач (beneficiary) – особа, визначена страхувальником для отримання належних сум страхових виплат у разі, якщо страхувальник (застрахований) не буде здатний скористатися ними самостійно.

Вид страхування (line of insurance) – страхування однорідних об'єктів від характерних для них небезпек.

Викупна вартість (cash surrender value) – сума, на яку може претендувати власник полісу зі страхування життя в разі припинення дії полісу.

Вилягання рослин (drowning (хлібів); lodging (рослин)) – нахил пагонів внаслідок вигину, зламу нижніх міжвузлів стебла або слабкого зчеплення коренів з ґрунтом. Вилягання рослин сприяють рясні опади, нестача світла, посилене азотне живлення, грибкові захворювання. У полеглих рослин порушуються фізіологічні функції, ненормально протікає налив зерна, знижується урожай, збирання утруднене, збільшуються втрати. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина. Заходи для попередження вилягання рослин: стійкі сорти, дотримання норм висіву насіння й глибше їх закладення, внесення азотних добрив в поєднанні з фосфорно-калійними.

Вимерзання (winterkilling) – загибель озимих та інших культур в період зимування; є подією, включеною в страхову відповідальність за деякими видами страхування сільськогосподарських культур (страхування витрат на посів загиблих озимих культур). Під впливом морозу в тканинах рослин утворюється лід, клітини зневоднюються, і рослини гинуть. Для попередження вимерзання необхідна правильна обробка ґрунту, своєчасний посів озимих із внесенням фосфорно-калійних добрив, підживлення навесні азотними добривами, утеплення посівів (посадок) шляхом снігозатримання, укріплення виноградних лоз землею і т.д.

Вимокання (damping off) – загибель озимих та інших зимуючих культур при застої води на полі, що призводить до порушення дихання рослин; є подією, включеною в страхову відповідальність за деякими видами страхування сільськогосподарських культур (страхування витрат на посів загиблих озимих культур). Відбувається зазвичай навесні під час тривалих відлиг взимку в понижених місцях на глинистих та інших ґрунтах, через які утруднене проникнення води.

Вина страховальника (insured's fault) – суб'єктивне ставлення юридичної або фізичної особи до своєї протиправної поведінки і її можливих наслідків, що може спричинитися до завдання шкоди. Розрізняють вину двох видів: навмисні дії і необережність. Остання, у свою чергу, поділяється на просту й грубу необережність. Наявність навмисної дії або грубої необережності може бути підставою для звільнення страховика від його обов'язків з виплати страхового відшкодування.

Випирання рослин – вид пошкодження сільськогосподарських культур, який полягає в обриві коренів у зимуючих рослин і витіснення їх з ґрунту на поверхню з оголенням вузлів кущіння, кореневих шийок і коренів; включається в страхову відповідальність за деякими видами страхування сільськогосподарських культур (страхування витрат на пересівання загиблих озимих культур). Випирання відбувається взимку й навесні внаслідок багаторазового поперемінного замерзання й танення тяжких і не осілих після оранки, перенасичених вологою ґрунтів, а також при утворенні крижаної кірки, в яку вмерзають рослини. Страждають від нього багаторічні трави, озимі, технічні культури та інші рослини зі слабкорозвинутою кореневою системою. Заходами попередження є: посів сортів, які вирізняються глибоким закладенням вузлів кущіння; своєчасний посів на добре обробленій поверхні ґрунту; розпушування ґрунту до і після посіву, внесення органічних добрив. Випирання розглядається як страховий випадок.

Випрівання (asphyxiation) – часткова або повна загибель озимих багаторічних трав та інших культур у зимово-весняний період від виснаження в результаті тривалого перебування під глибоким сніговим покривом; включається до складу страхової відповідальності за деякими видами страхування сільськогосподарських культур (страхування витрат на пересівання загиблих озимих культур). Спостерігається зазвичай у північних і центральних областях країни у м'які зими, коли перерослі з осені посіви при неглибокому промерзанні ґрунту покриваються товстим шаром снігу. Активна життєдіяльність рослин триває, посилюється їхнім диханням, але поживних речовин не вистачає, і настає виснаження й загибель посівів. Для попередження випрівання рекомендується уникати занадто ранніх і загущених посівів, а також надлишкового внесення азотних добрив. Ефективним є застосування гребних посівів, на яких ґрунт раніше охолоджується восени й швидше звільняється від ваги снігу навесні. Випрівання розглядається як страховий випадок або ризикова обставина.

Відкритий ковер (open cover) – форма автоматичного страхування вантажів на тривалий час без визначення будь-яких загальних лімітів. В. к. діє в межах генерального полісу. Самостійно юридичної сили не має.

Відновлення страхування (renewal of insurance contract) – продовження дії договору страхування на новий термін. На практиці В. с. здійснюється укладанням нового договору або оформленням спеціального додатка до діючого договору. Часто страховики надають страхувальникам, які щороку й своєчасно поновлюють поліси, пільги у вигляді знижок зі страхових премій, якщо в період дії договору страхування не відбувались страхові випадки..

Відповідальність по першому страховому випадку – система страхового забезпечення, при якій усі збитки за страховою подією, яка відбулася й про яку було заявлено страховику страхувальником, відшкодовуються в повному обсязі в межах страхової суми та з урахуванням встановлених договором страхування франшиз. Після виплати страхового відшкодування такий договір страхування припиняє свою дію.

Відшкодування збитків (indemnification) – повна або часткова компенсація втрат вартості майна внаслідок його загибелі чи пошкодження в результаті страхового випадку або поповнення втраченого доходу, відшкодування шкоди життю чи здоров'ю.

Відшкодування страхове (insurance indemnity) – сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору на компенсацію збитку, заподіяного страховим випадком на об'єктах страхування майна й відповідальності. Якщо страхова сума менша від збитку, В. с. здійснюється пропорційно відношенню страхової суми до страхової вартості об'єкта. У разі подвійного страхування В. с. фактичного збитку здійснюється всіма страховиками в межах страхової вартості об'єкта страхування пропорційно до частки кожного в загальній страховій сумі. Умовами договору страхування може передбачатися заміна виплати страхового відшкодування компенсацією збитку в натуральній формі.

Вірогідність страхового випадку (probability of loss) – кількісна оцінка (на базі статистичних даних) можливості настання та періодичності виникнення небезпек, внаслідок прояву яких може настати страховий випадок, за яким здійснюється виплата страхового відшкодування. Ступінь вірогідності настання страхового випадку є основою для встановлення страхових тарифів, ставок премії, знижок та надбавок до них, а звідси й стійкості страхових операцій страхової компанії та її фінансової стійкості.

Вітер (wind) – рух повітря відносно земної поверхні. Переважає горизонтальне перенесення повітря; вертикальна складова швидкості вітру зазвичай незначна й лише іноді може досягати декількох метрів в секунду, як правило, вона не вимірюється. В. характеризується швидкістю й напрямом. Для приблизного визначення швидкості в. в балах (від 0 до 12-17) користуються шкалою Бофорта. Для сільського господарства в. може мати негативні наслідки й розглядатися як об'єктивна ризикова обставина. В. посилює

випаровування вологи з поверхні ґрунту й рослин. При великих швидкостях в. (вище 12 метрів в секунду) виникають пилові (чорні) бурі, які можуть завдавати шкоду землеробству; суха імла з найдрібнішого пилу викликає порушення основних фізіологічних процесів в рослинах і їх загибель. Сильний в. ускладнює виконання багатьох сільськогосподарських робіт (посів, внесення добрив, застосування гербіцидів, отрутохімікатів та інших), збиває плоди в садах, викликає вилягання рослин. Хуртовини та завірюхи зносять сніг з відкритих піднесених місць, оголюють ґрунт.

Г

Гарантія страхова (insurance guarantee) – письмові поруки страховика за свого клієнта щодо його кредитоспроможності. Це означає, що страхова компанія бере на себе зобов'язання в разі настання обумовлених подій сплатити суму неплатежу за свій рахунок.

Гармсіль – сухий і жаркий вітер, дме переважно влітку в Західному Тянь-Шані й передгір'ях Копенгагу, чинить згубний вплив на посіви сільськогосподарських культур і врожай багаторічних насаджень. Може відноситися до числа страхових випадків.

Генеральний поліс (договір) (general policy) – договір страхування між Страховиком та Страхувальником щодо страхування всіх заявлених на період дії договору предметів страхування на визначених між сторонами умовах.

Град (showers of hail; hail showers) – різновид атмосферних опадів, який випадає в теплу пору року з потужних купчасто-дощових хмар у вигляді щільних крижаних утворень різної величини й форми. Град відноситься до числа найбільш частих стихійних лих (для сільськогосподарського виробництва) і небезпечних погодних умов (для цивільної авіації). Зазвичай град буває при грозі разом зі зливою. Град відноситься до числа ризикових обставин чи страхових випадків, в результаті яких об'єкту страхування заподіюється матеріальний збиток. У зарубіжній практиці страхування від градобою рослин розглядається в якості самостійного виду страхування, орієнтованого переважно на страхові інтереси власників виноградників, фруктових садів і тютюнових плантацій, теплично-парникових комплексів, а також організаторів великих видовищних заходів на відкритих сценічних майданчиках.

Гранична відповідальність – система страхового забезпечення, при якій збитки відшкодовуються в чітко встановлених межах. При цьому визначається мінімальний рівень збитків, які підлягають компенсації, та їх максимальна величина.

Групове страхування (group insurance) – страхування групи осіб за одним договором особистого страхування. Наприклад, при груповому страхуванні договори особистого страхування укладаються страховиком з адміністрацією підприємства чи профспілкою, які виступають в ролі страхувальника.

Застрахованими є наймані особи, які працюють на підприємстві. При страхуванні медичних витрат страхувальником виступає одна особа, а застрахованими особами є особи, визначені в переліку застрахованих осіб.

Гудвілл (Goodwill) – комплекс заходів, спрямованих на збільшення прибутку компанії без відповідного збільшення активних операцій, включно з використанням кращих управлінських рішень, домінуючою позицією на ринку страхових послуг, новими технологіями.

Пожиттєва страхова рента (annuity (whole life insurance rent)) – різновид особистого страхування, регулярний дохід, який виплачується застрахованій особі до кінця її життя з фонду, нагромадженого за рахунок страхових внесків.

Д

Декларація страхова (insurance declaration) – заява страхувальника про об'єкт страхування й характер ризику. Д. с. містить дані про склад, місцезнаходження, вартість, умови зберігання й використання та іншу інформацію щодо об'єктів, які підлягають страхуванню.

Депозит премій (premium deposit) – частина страхової премії, яка належить перестраховикові, але тимчасово утримується перестраховальником з метою підвищення гарантії своєчасного виконання зобов'язань, передбачених договором перестраховування. Д. п. підлягає поверненню з припиненням дії договору. Д. п. застосовується переважно в договорах із зарубіжними перестраховиками. На кошти, розміщені в Д. п., перестраховикові нараховуються відсотки.

Депозит (вклад) (deposit) – а) кошти, які надаються фізичними чи юридичними особами в управління резидентові, визначеному фінансовою організацією згідно із законодавством України, або нерезидентові на строк та під відсоток. Залежно від терміну зберігання Д. поділяються на три групи: до запитання, строкові та ощадні. Найпривабливішими є строкові Д. За зберігання грошей на вкладах банки виплачують відсотки. Д. є одним з основних каналів розміщення тимчасово вільних коштів страхових резервів. До страховиків ставиться вимога, щоб грошові кошти зберігалися на рахунках не менш ніж трьох банків; б) грошові кошти, які вносяться власниками вантажів на спеціальний рахунок у банку для забезпечення сплати ними внеску за загальною аварією. Якщо вантаж застрахований на умовах, які передбачають покриття загальної аварії, то на вимогу страхувальника депозит має бути внесений страховиком.

Державна підтримка в страхуванні (State support in insurance) – надання сільськогосподарському товаровиробнику в порядку, встановленому законом, грошових коштів з державного бюджету у вигляді субсидій для оплати частини страхового платежу (страхової премії), нарахованого за договором страхування.

Договір страхування (стандартний договір страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою від сільськогосподарських виробничих ризиків) – договір страхування, який укладається між страховиком і страхувальником – сільськогосподарським товаровиробником зі страхування сільськогосподарської продукції на умовах, встановлених законом. Типові договори страхування розробляються для кожного страхового продукту та/або для окремої культури й погоджуються з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної аграрної політики й реалізує її, та національною комісією, яка здійснює регулювання в сфері ринків фінансових послуг. У рамках програми державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції страхові компанії використовують тільки стандартні договори страхування.

Державне обов'язкове страхування (state insurance) – форма страхування, при якій визначені законодавством страхувальники сплачують страхові внески за рахунок державного бюджету. Сюди належать обов'язкове страхування військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, податкової і митної служби, народних депутатів та деяких інших категорій працівників.

Держстрах СРСР (Derzhstrakh of USSR) – скорочена назва Головного управління державного страхування колишнього СРСР, яке через свої республіканські та місцеві органи здійснювало страхування фізичних осіб, а також майна колгоспів та інших кооперативних і громадських підприємств та організацій.

Держстрах УРСР (Derzhstrakh of Ukrainian SSR) – до 1958 року був структурним підрозділом Держстраху СРСР і виконував його функції на території України, а пізніше перебував у складі Мінфіну УРСР. Протягом багатьох років був єдиним страховиком в СРСР. З припиненням державної монополії на страхову справу Д. У. був спочатку перетворений в комерційну, а з 1994 року на Національну акціонерну страхову компанію «Оранта». НАСК «Оранта» посідає провідне місце на страховому ринку України.

Детальний сертифікат (detailed certificate) – документ, який містить характеристику кожного випадку перестрахування, прийнятого перестраховиком від цедента.

Диверсифікація (diversification) – у страхуванні здійснюється з метою зменшення ризику й отримання більшого прибутку шляхом: а) одночасного розвитку кількох, не пов'язаних один з одним видів страхування, розширення страховиком спектра страхових послуг; б) поширення активності страховиків за межі основного бізнесу, що досягається розміщенням активів (із додержанням існуючих нормативів) серед різних, не пов'язаних між собою об'єктів (акції, облигації, нерухомість, банківські депозити). Чим більше видів страхування у страховика, і чим більше збалансований страховий портфель страховика в бік менш збиткових видів страхування, тим вищий рівень диверсифікації.

Дивіденди (dividend) – 1) частина прибутку акціонерного товариства, яка щорічно розподіляється серед акціонерів; 2) доходи, отримані суб'єктом оподаткування за корпоративними правами у вигляді частини прибутку юридичної особи, включаючи доходи, нараховані як відсотки на акції чи на внески до статутних фондів (за винятком доходів, отриманих від інших видів цінних паперів, від їх продажу і доходів від операцій з борговими зобов'язаннями та вимогами).

Дисклоуз (disclose) – прийнята в багатьох країнах норма страхового права, згідно з якою страхувальник зобов'язаний негайно сповістити страховика про будь-які чинники, які можуть мати істотне значення щодо ризику, прийнятого на страхування.

Дисконт (discount) – 1) різниця між сумою, зазначеною в векселі, і сумою, яка виплачується векселетримачу; 2) різниця між цінами на один і той самий товар з різними термінами постачання; 3) різниця між номінальною вартістю цінних паперів та їх біржовим курсом, якщо останній є нижчим за вартість.

Диспаша (claims adjustment) – розрахунок витрат, пов'язаних із загальною аварією, який складає диспашер. Д. містить докладний виклад причин загальної аварії, а також розподіл витрат між учасниками морських перевезень; виконується на підставі заяви зацікавленої особи й висновку диспашера про визнання аварії загальною.

Диспашер (джастер) (average adjuster) – фахівець у галузі морського права, який здійснює розрахунки з розподілу витрат за загальною аварією між судном, вантажем і фрахтом.

Добровільне страхування (voluntary insurance) – форма страхування, яка здійснюється на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником. Д. с. здійснюється згідно з правилами страхування, які розробляє страховик і реєструє в Укрстрахнагляді. Договір Д. с. вступає в дію, як правило, після сплати страхової премії.

Договір перестраховання (reinsurance treaty) – двостороння юридична угода між цедентом (перестраховальником) та перестраховиком, при якій одна сторона – цедент (перестраховальник) – зобов'язується передавати, а інша сторона – перестраховик – приймати ризики на перестраховання на зазначених умовах. Законодавством України встановлені граничні розміри відповідальності за договорами страхування, яку страховик має право нести самостійно за укладеними договорами страхування без передачі частини відповідальності на перестраховання.

Договір страхування (insurance contract) – угода між страхувальником і страховиком, яка передбачає зобов'язання страховика в разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальникові або іншій особі, на користь якої укладено договір, а страхувальник зобов'язується сплатити страхову премію у визначені строки. Д. с. укладається на підставі заяви страхувальника. Факт укладення Д. с. може засвідчуватися також

страховим полісом, свідоцтвом. У Д. с. зазначається вид страхування, страхова сума, страхова премія, реквізити сторін, строки початку й закінчення дії договору. Як правило, Д. с. вступає в дію після сплати всього страхового платежу або суми, визначеної за першим строком платежу.

Додаткова комісія (additional commission) – надбавка, яка виплачується цеденту на покриття витрат, пов'язаних із залученням нових страхувальників.

Додаткова премія (additional premium) – додатковий страховий внесок, який сплачується страхувальником за те, що до умов страхування вносяться додаткові ризики, або за страхування ризиків з підвищеною небезпекою. Д. п. застосовується здебільшого в особистому страхуванні в разі, коли андеррайтер вважає, що застрахувати заявника на звичайних умовах, з урахуванням його віку, стану здоров'я, небезпечної професії, складних кліматичних умов, неможливо.

Е

Експертна рада з питань страхування (Council of insurance experts) – рада, створена в 1996 році при Кабінеті міністрів України як дорадчий орган для підготовки висновків щодо формування державної політики в сфері страхування, розробки пріоритетних напрямків розвитку страхового ринку.

Ексцедент (surplus; excess) – залишок страхової суми, який створюється понад власне утримання страховика або перестраховикай повністю надходить у перестраховання.

Ексцедент збитковості (excess of loss ratio) – договір непропорційного перестраховання. Дає змогу страховій компанії захищати себе за певними видами страхування на випадок, якщо загальні наслідки здійснення страхового бізнесу перевищують рівень збитковості, врахований при визначенні премій за страховими договорами.

Ексцедент суми (excess of sum) – ексцедентний договір перестраховання. Згідно з його умовами всі прийняті на страхування ризики, страхова сума яких перевищує власне утримання цедента, підлягають переданню на перестраховання в межах визначеного ліміту або ексцеденту, тобто суми власного утримання цедента (лінія), помноженої на обумовлене число раз саму на себе.

Ексцедентне перестраховання (excess of loss reinsurance) – давня й найважливіша форма пропорційного перестраховання. Застосовується в тих випадках, коли ризики, які приймаються на страхування, за розміром страхових сум дуже коливаються. Е. п. сприяє досягненню необхідного збалансування страхового портфеля цедента. Е. п. найчастіше застосовується при страхуванні від вогню, стихійного лиха, крадіжки, нещасних випадків і при страхуванні життя.

Ерозія ґрунтів (soil erosion; land erosion) – руйнування водою й вітром верхнього шару ґрунту, переміщення продуктів руйнування з місця на місце. Нормальна е. ґ. протікає повільно, не знижує родючості ґрунтів. Прискорену е. ґ. викликає господарська діяльність людини – нерозумне, нераціональне використання земель при вирощуванні сільськогосподарських культур, випасі худоби, заготівлі лісу тощо без виконання протиерозійних заходів. Природні фактори е. ґ.: характер опадів, температурний режим, вітрова активність, рельєф, стан ґрунту. Е. ґ. завдає величезної шкоди сільському господарству багатьох країн: знижує родючість ґрунтів, пошкоджуються посіви, яри призводять до незручності в обробці, руйнуються дороги. Наукою доведено, що легше попередити ерозію ґрунтів, ніж боротися з її наслідками. Заходи боротьби з водною ерозією: агротехнічні спрямовані стоки вод, чергування глибокої і звичайної оранки; оранка й посів упоперек схилу або по горизонталях; снігозатримання – накопичення снігу знижує промерзання, покращує вбирання вод.

3

Загнивання насіння й коренеплодів (seeds and root vegetables rotting) – стан, спричинений грибами та деякими бактеріями, які живуть у ґрунті. Загнивання насіння зернових і соняшнику відбувається при ранній сівбі в холодну і вологий ґрунт. Якщо холодна пора року триває задовго, ґрунт на глибині загортання насіння не прогрівається до оптимальної температури, при якій насіння починає проростати й давати сходи, і насіння загниває. Можливість загнивання коренеплодів існує в другій половині літа або на початку осені, коли коренеплоди вже дозрівають, а в цей час ідуть сильні й тривалі дощі і різко знижується температура повітря й ґрунту. В ґрунті створюються анаеробні умови, які сприяють гниттю. З. н. к. може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Зайве зволоження – у весняний період при зайвому зволоженні, як правило, знижується температура ґрунту, і сходи замість 6-7 днів з'являються на 19-23 день. Частина насіння загниває, пошкоджується шкідниками та хворобами. Сходи з'являються пізно і є блідими, змученими, розрідженими. Це призводить до різкого зниження врожаю. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Закон «Про страхування» (Law «On Insurance») – прийнятий 7 березня 1996 року Верховною Радою України. Регулює відносини у сфері страхування й спрямований на розвиток ринку страхових послуг, посилення надійності страхового захисту юридичних і фізичних осіб. Дія цього закону не поширюється на державне соціальне страхування. Документ містить 5 розділів (загальні положення, договори страхування, забезпечення платоспроможності страховиків, державний нагляд за страховою діяльністю в Україні, заключні положення).

Заморозок (frost) – несприятливе природне явище, яке виражається в зниженні температури повітря навесні, влітку та восени до нуля градусів і

нижче. Може розглядатися як страховий випадок. Заподіяна шкода залежить від ступеня й тривалості похолодання, виду культур, фази їх розвитку, а також умов, які складаються після заморожування. Сходи ярої пшениці витримують температуру до -9°C , а пшениця у фазі цвітіння пошкоджується вже при $-1...-2^{\circ}\text{C}$. Посівам кукурудзи небезпечна температура $-2...-4^{\circ}\text{C}$. Якщо після заморозку настає волога погода, то замерзлі рослини повільно відтають і вплив заморозку зменшується; навпаки, сонячна вітряна погода прискорює випаровування залишків вологи, що збільшує загибель рослин. Наслідки заморозку – відмирання листя, квітів або рослин повністю. Зменшення шкоди від заморозку досягається вирощуванням культур, для дозрівання яких порівняно безморозний період у даній місцевості достатній, дотриманням строків сівби (посадки). На невеликих площах безпосередньо перед очікуваним заморозком можливі попереджувальні заходи (укриття, задимлення за допомогою багаття і т. под.). Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Замулювання посівів (siltation crops) – відбувається на низинних площах у заплавах і долинах річок, поблизу озер і великих водойм, у передгір'ях. Під час весняних паводків і швидкого танення снігів у горах відбувається швидке переповнення річок, озер та інших водойм. Вони виходять з берегів, несучи з собою розчинені ґрунтові залишки та залишки гірських порід, побутове й будівельне сміття, заповнюють всі низькі місця заплавл річок. Спад води йде повільно, і тому весь мул і сміття осідає, заливаючи луки, сінокоси, посіви та насадження. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Занесення посівів – явище, яке спостерігається в зонах, де переважають легкі піщані або супіщані ґрунти, а також потужні чорноземи з великим вмістом гумусу. При сильних тривалих вітрах тут утворюються піщані та ґрунтові бурі. Такі бурі здатні піднімати в повітря й переміщувати з місця на місце тисячі тонн піску та ґрунту, засипаючи на своєму шляху посіви та лісосмуги. Вони призводять до повної або часткової загибелі посівів і посадок. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Запал хлібу – пошкодження рослин, викликане надмірно високою температурою повітря, виявляється у вигляді плям різного кольору на листках: у пшениці жовтих, у вівса червоних. Запал рослин виникає від їх перегріву під час засухи, коли випаровування вологи рослиною настільки зростає, що коренева система не встигає подавати до листків необхідну для охолодження рослин кількість води, навіть у разі достатніх запасів її в ґрунті. Якщо ж у ґрунті недостатньо вологи, то перегрів стає особливо сильним. У хлібних злаків запал рослин найчастіше проявляється в щуплості зерна.

Запас платоспроможності (нетто-активи) (solvency margin) – один із найважливіших показників надійності страховика. Визначається відніманням від загальної вартості майна суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань. Страхові зобов'язання беруться такими, що дорівнюють

технічним резервам. На будь-яку дату фактичний З. п. має бути не меншим за нормативний.

Зароблена премія (earned premium) – частина страхової премії, яка припадає на час, що минув після початку страхового періоду.

Застрахована особа (insured) – особа, яка бере участь в особистому страхуванні, предметом страхового захисту якого є життя, здоров'я й працездатність застрахованої особи. Застрахована особа може бути одночасно і страхувальником. З. о. має право в передбачених договором випадках отримати обумовлену страхову виплату або виплати меншого розміру.

Застраховане майно (insured property) – матеріальні цінності, щодо якого укладено договір страхування відповідно до закону.

Затримка в дозріванні – затримка з дозріванням хлібів може бути від кількох причин, зокрема, несприятливих погодних умов та застосування пізньостиглих сортів і гібридів. Затримка з дозріванням призводить до перенесення збирання врожаю на осінь, коли дуже часто йдуть тривалі дощі, різко знижується температура повітря та ґрунту. Це призводить до різкого зниження врожаю всіх культур. Зерно й плоди обсіпаються, проростають і гниють на корені, в валках, на токах і т. д. Коренеплоди загнивають у землі. Іноді дощова погода призводить до значного затягування збиральних робіт, і багато культур, особливо пізньостиглих, сіють під зиму, їх накриває сніг. Це призводить до повної загибелі залишків врожаю. Може розглядатися як об'єктивно ризикова обставина й страховий випадок.

Затримка в збиранні врожаю – може бути від декількох причин: у зв'язку з погодними умовами (низькі температури, зайві опади), затяжна негода та господарські негаразди. Від дощів і перезрівання хлібів і високих температур колоскові лусочки у колосі розкриваються, і зерно випадає на землю. Чим довше затягуються терміни прибирання після повного дозрівання хлібів, тим більші втрати врожаю. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Захоплення хлібу – пошкодження рослин, викликані сильною сухістю повітря. З. р. пов'язане з посухою і суховіями, при яких велика сухість повітря поєднується з сильним вітром. Внаслідок інтенсивного витрачання вологи надземними органами на випаровування відбувається порушення водного балансу в рослині. Поняття «запал» і «захоплення рослин» часто вживають як синоніми, тому що в природних умовах важко розрізнити фактори, які викликають ці два явища, оскільки в більшості випадків вони одночасні. Основна причина з. р. у хлібних злаків – порушення припливу вологи до листів. При зневодненні клітин рослин порушується синтез поживних речовин, вусики втрачають здатність закриватися, в результаті чого випаровування вологи настільки збільшується, що листя не встигає отримувати її від коріння, починається відсмоктуванням вологи листям від суцвіть. Така гостра нестача вологи під час утворення пилку й зерна негативно впливає на запліднення, внаслідок чого з'являється череззерниця

або навіть пустоколісся. Якщо захоплення рослин сталося на початку наливу зерна, то зерно складається майже виключно з оболонки з обмеженим запасом крохмальних речовин. Таке зерно непридатне для продовольчих цілей. При більш пізніх строках з. р. зерно стає щуплим, об'ємна вага його сильно падає. При сильних суховіях з. р. виявляється і при достатніх запасах води в ґрунті, особливо якщо суховії супроводжуються імлою. Захопленню рослини піддаються на величезних площах України, Центральних чорноземних областей Росії, Північного Кавказу, Поволжя, Уралу, Казахстану. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Заява на страхування (application for insurance) – документ встановленої страховиком або визначений законодавством (для обов'язкових видів страхування) форми, який страхувальник подає страховику до моменту укладення договору страхування, в якому визначаються всі відомі страхувальнику фактори щодо об'єктів страхування, які можуть вплинути на рішення страховика про прийняття на страхування або відхилення ризику, встановлення ставки страхового платежу і т. ін.

Заява про знищення або пошкодження застрахованого майна (claim) – подається страхувальником своєму страховикові в письмовій формі з метою отримання страхового відшкодування. На підставі цього документа за наявності страхового випадку складається страховий акт.

Заявник (proposer) – особа, яка в письмовій або усній формі висловлює намір придбати страховий поліс.

Збитковість (disadvantageousness; unprofitableness) – відношення суми сплачених збитків за певний період до нетто-премії за той же період.

Збитковість страхової суми (loss ratio) – показник діяльності страховика, який характеризує відношення страхового відшкодування до страхової суми всіх застрахованих об'єктів у розрізі ризикових видів страхування. З. с. с. визначається у відсотках, показує ймовірність збитку і зіставленням фактичного й тарифного рівнів використовується для оцінювання ризиків.

Збиток (loss) – а) втрата (школа), яка підлягає відшкодуванню страховиком; б) факт настання страхового випадку (реалізації страхового ризику); в) справа, яка містить документи страховика з конкретного страхового випадку, які підтверджують обґрунтованість виплати.

Збиток від загальної аварії (general average loss) – шкода, завдана застрахованому інтересу внаслідок загальної аварії.

Збиток від реалізації майна, яке було врятовано (solvage loss) – збиток, здебільшого пов'язаний з морськими перевезеннями, коли врятоване майно продається раніше, ніж прибуде в порт призначення. Страхувальник має право на виручку від продажу майна без урахування витрат з його реалізації. Страховик має сплатити страхувальникові збиток, який дорівнює різниці між отриманою сумою виручки й страховою сумою.

Зелена карта (greencard) – страховий сертифікат єдиної форми, який застосовується в країнах – членах міжнародної системи автомобільного страхування “Зелена картка”, які зазначені й не викреслені в такому сертифікаті. Також назва однойменної системи міжнародних договорів і страхового свідоцтва про страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, які виїжджають у країни – члени цієї системи. Дістала назву від кольору й форми полісу. Заснована в 1949 році. Нині членами Міжнародної системи З. к. є понад 40 країн Європи, Азії й Африки. У червні 1997 року до складу членів системи З. к. прийнято Україну.

Земське страхування (zemske insurance) – один із видів страхування майна до 1917 року. Назва походить від органів, які здійснювали таке страхування, – земств. З. с. мало три форми: обов’язкове, додаткове й добровільне. Здебільшого це було страхування на випадок пожежі, а згодом і від нещасного випадку. Кожне земство могло здійснювати страхові операції лише на території своєї губернії.

Злива (shower rain) – сильний короточасний дощ, який випадає зазвичай на обмеженому просторі. Інтенсивність зливи становить більше 0,5 мм за хвилину. Випадають зливи з потужних купчасто-дощових хмар. Інтенсивні зливи часто призводять до катастрофічних наслідків: пошкоджують посіви, викликають повені, руйнують дороги, мости, будівлі і т.д. Може розглядатися як об’єктивна ризикова обставина й страховий випадок.

Зменшення збитку (mitigation of damage) – принцип, за яким страхувальник зобов’язаний в усіх випадках діяти так, наче його майно, відповідальність, життя та здоров’я не були б застраховані, і приймати всі залежні від нього заходи зі зменшення збитку або запобігання йому, не зважаючи на те, що збиток може підлягати відшкодуванню за умовами страхування.

Змішане страхування життя (combined personal insurance) – вид особистого страхування, в якому передбачається страхове покриття кількох несумісних ризиків. Найчастіше З. с. ж. включає покриття на випадок смерті з будь-якої причини протягом строку дії договору, при дожитті до закінчення строку договору і при нанесенні шкоди здоров’ю внаслідок нещасного випадку.

I

Інвестиції (investments) – 1) довгострокові вкладення капіталу в будь-яке підприємство, справу, різні галузі господарства, переведення грошей в менш ліквідну форму з метою отримання прибутку; 2) грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; 3) форма диверсифікації діяльності страховика, яка полягає в виході компанії за традиційні рамки страхування. Це пояснюється прагненням вигідно вкласти свої тимчасово вільні кошти в суміжному бізнесі, дочірніх підприємствах, банківській справі з метою отримання прибутку і покращення фінансової надійності компанії.

Інвестор (investor) – юридична або фізична особа, яка здійснює довготермінове вкладення капіталу в певну справу з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Індосамент (endorsement) – а) напис, який засвідчує передачу страхового полісу або коносаменту особі, до якої перейшли права на майно; б) документ, який додається до полісу в разі зміни умов договору. І. може бути іменним (на конкретну особу) або бланковим (на пред'явника).

Іній (frost, hoarfrost) – тонкий шар охолоджених до низьких температур земної поверхні кристалів, які утворилися в результаті сублімації водяної пари повітря. Найбільш сприятливі умови виникнення інею – ясні, тихі ночі, іноді вдень, коли низько стоїть сонце. Може розглядатися як об'єктивно ризикова обставина.

Інсталмент (installment) – частина річної премії, яка виплачується в розстрочку. І, як правило, використовується при непропорційному перестрахованні.

Інтерес страховий (insurable interest) – прямі збитки, які страхувальник може зазнати при настанні страхового випадку. Страхова сума за договором страхування не може перевищувати страхового інтересу страхувальника.

Іррейта (errath) – напис на страховому документі, яка засвідчує виправлення незначної помилки (описки), допущеної при його оформленні.

К

Каско (hull coverage; comprehensive and collision car insurance; comprehensive and collision insurance; CNC insurance) – термін, який застосовується при страхуванні засобів транспорту. КАСКО передбачає відшкодування збитків від пошкодження або загибелі тільки самого транспортного засобу та не включає відповідальність страховика за збитки, завдані при настанні страхового випадку, у зв'язку зі смертю та завданням шкоди здоров'ю пасажирів, пошкодженням майна і т. ін.

Катастрофічні ризики в сільському господарстві (catastrophe risks in agriculture) – надзвичайні ситуації техногенного й природного характеру, велика сукупність або масштаби проявів стихійних сил природи (посуха, град, морози, повені тощо) і діяльності людини в процесі створення матеріальних благ (аварії, пожежі тощо), які завдають збитки в значних розмірах. Порядок визнання ризику катастрофічним визначається Кабінетом Міністрів України.

.

Квантиль (quantile) – одна з числових характеристик випадкових величин, яка застосовується в математичній статистиці.

Квантифікація (quantification) – кількісне визначення об'єктів.

Квота в страхуванні (quota in insurance) – а) частка участі страховика в загальній страховій сумі в разі страхування об'єкта на умовах співстрахування; б) частка кожного з учасників у договорі перестрахування.

Квотне перестрахування (quota share reinsurance) – перестрахування на базі квоти. Це означає, що страховик передає перестраховикові в погодженій частці всі без винятку прийняті на страхування ризику за певним видом (групою видів) страхування. У цій самій пропорції перестраховикові передається отримана цедентом від страхувальника премія, а перестраховик відшкодовує цедентові сплачені збитки в межах своєї частки страхової суми.

Кептивні страхові компанії (captive insurance company) – компанії, які створюються промисловими, торговельними, банківськими та іншими структурами з метою задоволення їхніх потреб у страхових послугах. Це дає можливість досягати економії на страхових преміях. К. с. к. можуть обходитися без послуг посередників.

Кінцевий термін дії полісу (expiry date) – дата закінчення покриття полісу. Не поширюється на поліси, які передбачають автоматичну виплату суми в кінці періоду страхування (страхування на дожиття, довесільне страхування тощо).

Класифікація страхування (insurance classification) – система поділу страхування на сфери діяльності, галузі, підгалузі, види й форми. К. с. має на меті сприяння формуванню страхового ринку, впорядкування звітності та державного регулювання страхової діяльності, розвитку міжнародної інтеграції в страхуванні.

Клаузула (clause) – застереження, які вносяться в договір страхування.

Ковер-нота страхова (covernote) – свідоцтво про страхування, яке видається брокером страхувальникові на знак підтвердження укладення договору страхування з переліком списку страховиків. К.-н. с. не має юридичної сили, лише надає довідкову інформацію. В обумовлений час брокер має вручити страхувальникові поліс. К. с. застосовується і в перестрахуванні, де може мати юридичну силу й замінювати сліп.

Коефіцієнт збитків (claims or loss ratio) – показник, який розраховується як відношення оплачених претензій і тих, які підлягають оплаті, до зароблених премій.

Коллективне страхування життя (collective life insurance) – страхування, при якому може укладатися договір на страхування усіх працівників або їх групи за рахунок коштів підприємства. У К. с. ж. страхувальником є підприємство, а застрахованим – кожний працівник, прізвище якого заноситься до списку, який є невіддільною частиною полісу.

Комбіноване (комплексне) страхування (combination insurance, comprehensive insurance) – комплексне страхове покриття за декількома видами страхування, яке визначене єдиним договором страхування.

Комерційний кредит (commercial credit) – короткостроковий кредит, який надається одним господарським суб'єктом іншому в формі відстрочки платежу за продані товари (послуги). Звичайно оформляється переказним векселем. Відсоток за К. к. входить до ціни товару та суми векселя й здебільшого є нижчим, ніж за банківським кредитом.

Комісія страхова (insurance commission) – винагорода, яка виплачується страховиком посередникам (брокерам й агентам) за залучення об'єктів на страхування, оформлення документації, інкасацію страхових внесків, а в деяких випадках – і за розгляд страхових претензій. К. с. нараховується у відсотках від страхових премій (внесків). Розмір відсотка залежить від виду страхування та деяких інших факторів.

Конверсія (conversion) – переведення полісу з одного виду страхування життя в інший.

Коносамент (bill of lading, consignment) – документ, який містить умови договору морського перевезення вантажу. К. засвідчує факт укладення договору перевезення і є доказом прийому перевізником вантажу на перевезення. К. є товарно-розпорядчим документом, надає право його власнику розпоряджатися вантажем.

Контр алімент (counterialiment) – отриманий перестраховальний інтерес.

Костендфрейд, КАФ (cost and freight, CAF) – умова поставки вантажу морським транспортом за зовнішньоекономічним договором. Права й обов'язки за договором КАФ подібні до умов договору СІФ, проте страхування товару не входить в обов'язки продавця. Ціна товару в порту відправлення плюс морський фрахт до порту призначення.

Котирування (quotation) – визначення страховиком ставки премії, за якою він готовий застрахувати ризик.

Крижана кірка (ice covering, ice crust) – природне явище, за якого утворюється шар льоду на поверхні ґрунту або снігового покриву. Може бути причиною пошкодження або загибелі озимих культур, багаторічних трав та інших зимуючих культур. Крижана кірка буває притерта й висяча. Найбільшу небезпеку для рослин являє притерта крижана кірка товщиною більше 5 см. Утворюється при тривалих відлигах, коли розтанув сніг і утворюється багато води, яка скупчується в пониженнях і “тарілочках”. З настанням морозів вода замерзає, і зимуючі рослини вмержають у лід і гинуть від дії низьких температур. Утворення льоду навколо скупчення озимих призводить до механічного пошкодження його. Навесні к. к. не дає можливості талим водам просочуватися у ґрунт, і вони збігають у яри. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина й страховий випадок.

Кумуляція (cumulation) – а) концентрація страхових ризиків в одній компанії в обсязі, який може призвести до багатьох збитків внаслідок одного страхового випадку; б) зосередження застрахованих об'єктів на одній території, вулиці, будинку, порту, залізничній станції, судні, що в разі

одночасного страхового випадку (наприклад, землетрусу) може призвести до порушення фінансової стабільності страховика. К. має враховуватися при визначенні частини ризику, яка залишається на утриманні страховика.

Л

Ліга страхових організацій України (League of Insurance Organizations of Ukraine) – некомерційне об'єднання страховиків з метою обстоювання їхніх інтересів у владних структурах, сприяння розвитку страхового законодавства, підвищення кваліфікації персоналу та інформаційного забезпечення страхових компаній, налагодження контактів з відповідними об'єднаннями (асоціаціями) інших держав.

Ліквідація збитків (settlement of losses) – комплекс робіт з визначення й виплати страхового відшкодування.

Ліквідність (liquidity) – 1) спроможність страховика своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, передусім сплачувати борги; 2) показник того, як швидко можна реалізувати матеріальні цінності й отримати гроші, необхідні для покриття зобов'язань.

Ліміт відповідальності (insurance limit; liability limit) – страхова сума, зазначена в договорі страхування (полісі), у межах якої страховик несе відповідальність перед страхувальником (третіми особами); максимально можлива сума страхового відшкодування.

Лінія ексцедента (surplus line) – частка відповідальності в договорі ексцедента суми, який дорівнює розміру власного утримання цедента.

Ліцензія на страхову діяльність (insurance licence) – документ, який засвідчує право страхової компанії брати на страхування (перестраховування) страхові ризики певного виду. Видається Держфінпослуг, має спеціальну форму й містить такі обов'язкові реквізити: повну й скорочену назви страховика та його юридичну адресу, перелік видів страхування з добровільного й обов'язкового страхування, назву території, на якій страховик і його філії мають право укладати договори страхування, термін дії, реєстраційний номер і дату видачі ліцензії, підпис керівника відповідного департаменту уповноваженого органу. У разі порушення страхового законодавства ліцензія може бути відкликана.

Ллойд (Lloyd's) – міжнародний страховий ринок, розташований у Лондонському Сіті; корпорація (об'єднання) юридично незалежних страховиків, кожний з яких самостійно приймає на страхування ризики, виходячи зі своїх фінансових можливостей. Кожний член Л. на забезпечення своєї діяльності має внести вагому суму у вигляді депозиту. Члени Л. об'єднані в синдикати, що їх очолюють андеррайтери. Останні приймають на страхування ризики від імені членів синдикату. Заснований у 1734 році. Нині є великим страховиком і перестраховиком, особливо морських, авіаційних, автомобільних нафтогазодобувних ризиків. Багато українських страховиків перестраховують ризики на Ллойдівському ринку.

Локалізація (localisation) – у страхуванні – заходи з просторового обмеження поширення ризику.

М

Майнове страхування (property insurance) – галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є майно у різних видах. Застрахованим може бути майно, що є власністю страхувальника або знаходиться у його володінні, користуванні чи розпорядженні. Страхувальниками виступають або власники майна, або інші особи, що несуть відповідальність за його збереження.

Максимально можливі збитки (possible maximum loss) – оцінювано-максимальний розмір збитків, який може бути завданий об'єкту страхування в результаті страхового випадку, тобто з'ясовується, чи може об'єкт страхування при настанні такого випадку бути повністю знищений, або ж за будь-яких обставин збитки не перевищуватимуть певного розміру (50%, 70%).

Маркетинг у страхуванні (insurance marketing) – система взаємопов'язаних видів діяльності, спрямована на планування, визначення ціни, а також на рекламування й реалізацію страхових послуг. М. у. с. – це діяльність, яка супроводжує рух послуг від страхової компанії до страхувальника.

Матеріальні факти (material facts) – обставини, які впливають на розрахунки андеррайтера при визначенні умов прийняття ним ризику.

Медичне страхування (medical insurance) – вид особистого страхування на випадок втрати здоров'я від хвороби або внаслідок нещасного випадку. М. с. застосовується з метою мобілізації та ефективного використання коштів на покриття витрат на медичне обслуговування страхувальників. М. с. може мати форми обов'язкового й добровільного страхування. Договори М. с. укладаються в груповому та індивідуальному порядку. Цей документ є гарантією отримання медичної допомоги в обсягах і на умовах, визначених чинним законодавством або правилами страхування.

Монополія страхова (insurance monopoly) – виключне право однієї організації на надання страхових послуг. Може бути: а) повною, якщо існує виключне право держави або державної організації на проведення всіх форм і видів страхування в країні; б) частковою, коли страховик користується С. м. за окремими видами страхування.

Морське страхове бюро України (Marine Insurance Bureau of Ukraine) – форма об'єднання страховиків, юридична особа, яка діє на підставі Положення та установчого договору, погодженого з Укрстрахнаглядом та Державним департаментом морського та річкового транспорту.

Морське страхування (marine insurance) – вид страхування, який охоплює страхування суден, вантажів і фрахту від різних видів небезпеки (збитки від вогню, блискавки, шторму та іншого стихійного лиха, від зіткнення суден,

посадки судна на міліну, зникнення судна безвісти тощо) під час виконання рейсів.

Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ) (Motor Insurers' Bureau of Ukraine) – єдине об'єднання страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. Створене в 1994 році. Страховики можуть входити до МТСБУ як повні або асоційовані члени. Участь страховиків у МТСБУ є умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Вищим органом управління є загальні збори страховиків – членів Моторного бюро. Мета МТСБУ – координація діяльності його членів щодо оформлення страхування й покриття шкоди, нанесеної третім особам внаслідок дорожньо-транспортних пригод на території України, а також за її межами, реалізація договорів, конвенцій і домовленостей з уповноваженими організаціями зі страхування цивільної відповідальності транспортних засобів інших країн. При МТСБУ для забезпечення виконання зобов'язань його членами перед страхувальниками й потерпілими створені страхові резервні фонди: фонд страхових гарантій, фонд захисту потерпілих. МТСБУ є непідприємницькою (неприбутковою) організацією і здійснює свою діяльність відповідно до Закону України “Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів”, законодавства України та свого Статуту.

Н

Навантаження (loading) – частина страхового тарифу, не пов'язана з формуванням фондів для здійснення страхових виплат. Н. призначене для мобілізації коштів, необхідних для покриття витрат, пов'язаних з веденням страхової справи (оплата праці персоналу страховика, оренда приміщень офісу, витрати на придбання й експлуатацію обчислювальної техніки, реклама, транспортні витрати, сплата деяких податків та обов'язкових платежів тощо). Н. є джерелом оплати посередницьких послуг й отримання певної суми прибутку від страхової діяльності.

Надзвичайна ситуація (extraordinary event) – обставини, які склалися на певній території внаслідок стихійного лиха, катастрофи, аварії або іншої біди, що спричинило людські жертви, шкоду довкіллю, порушення нормальних умов життя й діяльності.

Натуральне страхування (natural insurance) – форма страхування, при якій страхові платежі й виплати здійснюються в натурі. Н. с. було характерним для рабовласницького й феодального суспільства. Тепер елементи Н. с. збереглися в деяких економічно слаборозвинутих країнах.

Незароблена премія (unearned premium) – частина премії, яка за договором страхування або страховим портфелем припадає на ще не початий період або залишок періоду страхування.

Незвичайні метеорологічні або інші природні умови – див. тривалі дощі та вітри, сніг, іній, туман, крижана кірка, підйом рівня ґрунтових вод, вітрова та водна ерозія ґрунту, випирання рослин, зсуви, обвали, дія сухих спекотних вітрів-суховіїв і гармсілей, які викликають неповне дозрівання рослин, запал і захоплення хлібів, безвітря в період запилення рослин.

Неповне запилення в період цвітіння – явище, яке виникає за несприятливого поєднання погодних та інших факторів, таких як сильні вітри або безвітря, низькі температури, відсутність бджіл і брак комах, затяжні дощі т.п. Призводить до неповного запилення й різкого зниження врожаю (череззерниця, пустоколісся). Може розглядатися як об'єктивно ризикова обставина.

Неповне страхування (недострахування) (underinsurance; partial insurance) – страхування інтересу нижче його справжньої вартості. Якщо страховий поліс виданий на суму, яка є нижчою за справжню вартість інтересу, який знаходиться на ризику, ризик вважається недострахованим. У цьому випадку величина різниці між страховою сумою та сумою за полісом, до якої інтерес має бути застрахований, виходячи з його дійсної вартості, покладається на відповідальність страхувальника.

Непропорційне перестрахування (non-proportional reinsurance) – форма організації договорів перестрахування, яка передбачає відповідальність перестраховика понад обумовлений розмір збитку або збитковості, тобто відповідальність перестраховика не розраховується залежно від відповідальності страховика.

Нестача тепла (lack of heat) – явище, яке навесні стримує строки сівби, що призводить до пізнього посіву, а пізня сівба зрушує далі терміни збирання до осені. Наслідки такі ж, як при “затримці із збиранням врожаю”, “затримці з дозріванням”. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Нетто-премія (net premium) – брутто-премія за мінусом навантаження.

Нетто-ставка (net rate) – частина страхового тарифу, призначена для формування ресурсів страховика для виплати страхових відшкодувань і страхових сум. Методи розрахунку Н. с. в майновому й особистому страхуванні різні.

Нещасний випадок (accident) – пожежа, дорожньо-транспортна аварія, катастрофа, отруєння хімічними продуктами чи інша подія, яка спричинила смерть або каліцтво застрахованої особи, пошкодження або знищення застрахованого майна.

Нормативний запас платоспроможності (normative solvency margin) – нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених величин, а саме: перша – підраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових

премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам; друга – підраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестраховання

Носій ризику (risk carrier) – суб'єкт, який бере на себе тягар наслідків ризику.

Нотис (notice or letter of cancellation) – а) стаття договору перестраховання, яка передбачає, що у випадках, коли один з учасників договору (перестраховик або цедент) матиме намір змінити умови договору або припинити його на наступний рік, він має надіслати своєму партнерові повідомлення про це не пізніше як за три місяці до закінчення терміну дії договору; б) повідомлення судновласника фрахтівнику про час виходу судна в рейс або очікуване прибуття в порт навантаження (розвантаження).

О

Об'єкт страхування (object of insurance) – конкретний майновий інтерес страхувальника або застрахованої особи (майно, відповідальність перед третьою особою, життя і здоров'я тощо), якому може бути завдано шкоди стихійним лихом, нещасним випадком або іншою страховою подією.

Обвал (зсув) (landslide) – повільне зміщення (ковзання) гірських порід вниз по схилу під впливом сили тяжіння. Зсуви бувають на крутих берегах морів, озер, річок, ярів, на схилах гір, а також на крутих схилах котлованів, каналів та інших будівельних виїмок. Виникає внаслідок порушення рівноваги порід, викликаного: збільшенням крутизни схилу в результаті підмиву його морем, озером або річкою; ослабленням міцності порід у результаті вивітрювання або перезволоження; впливом сейсмічних поштовхів; будівельно-господарської діяльності людини, яка проводиться без урахування геологічних умов місцевості. Зсуви завдають великої шкоди народному господарству. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина й страховий випадок.

Обов'язкове страхування (compulsory insurance) – форма страхування, яка ґрунтується на принципах обов'язковості як для страхувальника, так і для страховика. О. с. має велику перевагу перед добровільним страхуванням у тому, що дозволяє різко знизити тарифи й здешевити страхові послуги. Водночас йому притаманні й недоліки, які полягають у тому, що О. с. не враховує фінансових можливостей кожного страхувальника, особливостей об'єктів страхування й страхових ризиків. Обсяг відповідальності страховика при О. с., як правило, значно нижча за реальну вартість майна. Законодавством України передбачено здійснення О. с. з 27 видів, у тому числі страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень у державних сільськогосподарських підприємствах. Більшість видів О. с. становить страхування окремих категорій громадян: (народних

депутатів України, працівників силових структур, податкової, митної, ветеринарної служби, пасажирів та ін.), цивільної відповідальності власників транспортних засобів, урожаю сільськогосподарських культур у державних підприємствах тощо.

Обов'язкове страхування пасажирів (compulsory passengers insurance) – здійснюється від нещасного випадку в дорозі й поширюється на пасажирів морського, річкового, повітряного, залізничного та автобусного транспорту. Страхова премія входить у вартість квитка.

Обсяг страхового покриття (insurance coverage) – перелік конкретних подій (наприклад, крадіжка, пожежа, землетрус та ін.), передбачених законом або договором страхування, при настанні яких страховик здійснює виплату страхувальнику за рахунок коштів страхового фонду.

Обсяг страхової відповідальності (cover, risc cover) – максимальна сума, яка може бути виплачена страховиком страхувальнику для відшкодування збитків в результаті настання страхового випадку, події, пригоди. Зазвичай застосовується в договорах страхування відповідальності.

Окладне страхування (salary sacrifice scheme) – форма майнового страхування, яка широко застосовувалася в колишньому СРСР. Її головна особливість полягала у визначенні абсолютних норм забезпечення (у рублях на об'єкт). За ними й діючими ставками обчислювалася сума обов'язкового платежу-окладу.

Опціон (option) – право продавати й купувати акції за визначеною ціною.

Особисте страхування (personal insurance) – галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є життя, здоров'я й працездатність людини. О. с. поєднує ризикову та зберігаючу функції, спрямоване на забезпечення захисту сімейних доходів громадян, а також на нагромадження ними коштів для підвищення рівня свого фінансового благополуччя. О. с. розділяється на страхування життя та страхування від нещасних випадків.

Оферент (offerer) – особа, яка подає оферту.

Оферта (offer) – пропозиція певній особі укласти угоду з урахуванням викладених умов. Може мати письмову або усну форму. О. вважається прийнятою після її акцепту.

П

Пенсія (pension) – гарантована щомісячна виплата грошових сум для забезпечення людей похилого віку, інвалідів, а також тих, хто втратив годувальника.

Перестраховик (reinsurer) – страхова організація, яка приймає об'єкти в перестраховання. Компанія, яка здійснює виключно операції з перестраховання, називається професійним П.

Перестраховальна комісія (reinsurance commission) – винагорода, яку сплачує перестраховикцедентові за те, що той передає ризики (об'єкти, договори) у перестраховання. За рахунок цих коштів цедент частково компенсує витрати, пов'язані з підготовкою і здійсненням операцій з прийняття ризиків на страхування, а також передачею обумовленої їх частки перестраховиківі.

Перестраховальник (outgoing reinsurer) – страховик (цедент), який передає за плату частину прийнятого за договором зі страхувальником ризику на перестраховання іншому страховикові або професійному перестраховикові.

Перестраховання (reinsurance) – система економічних відносин вторинного страхування, при якій страховик (цедент), приймаючи на страхування ризики, частку відповідальності по них (з урахуванням своїх фінансових можливостей) передає на узгоджених умовах іншим страховикам з метою створення найбільш збалансованого страхового портфелю, забезпечення фінансової стійкості та рентабельності страхових операцій. Завдяки П. підвищується фінансова надійність страховиків, зростає їхня загальна спроможність нарощувати обсяги страхових послуг. П. буває факультативним (за окремими угодами) і договірним (облігаторним). Останнє зобов'язує цедента передавати на перестраховання в межах визначеної суми всі ризики, характер і розмір яких визначений умовами договору. Є дві форми П. – пропорційна і непропорційна. Порівняно нова для України сфера страхових відносин. В СРСР П. не застосовувалося

Період страхування (insurance period; period of insurance cover) – час, впродовж якого страховик несе відповідальність за договором страхування.

Пільги в страхуванні (preferences in insurance) – встановлені законодавством або іншими нормативними актами переваги, які надаються особі (або групі осіб) порівняно з іншими громадянами. Можуть надаватися у вигляді повного або часткового звільнення окремих страхувальників від сплати платежів з обов'язкового страхування. Наприклад, водії-інваліди, які керують автомобілями, обладнаними відповідним знаком, повністю звільняються від страхових платежів з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. П. у с. можуть полягати також у наданні переваг при укладанні договорів добровільного страхування для постійних страхувальників. Можуть бути застосовані знижки зі страхових премій, пільговий місяць (зі збереженням покриття) на поновлення договорів страхування тощо.

Площинна ерозія ґрунтів (sheet erosion) – ерозія, яка виникає під впливом стоку води, що не встигає всмоктатися в ґрунт, призводить до рівномірного розриву ґрунту.

Повернення страхового внеску (премії) (premium refund; return of premium) – повернення страховиком сплаченого страхувальником страхового внеску (премії) у повному обсязі або частково відповідно до умов страхування, якщо страхування не відбулося або за згодою сторіндоговору страхування.

Повінь (flood) – затоплення місцевості, посівів при сильному підйомі рівня води в річці, озері, морі, що викликає порушення господарської діяльності людини і викликає часто загибель посівів, садів, господарських будівель та ін. П. виникає в результаті швидкого танення снігів, льодовиків, випадання рясних опадів, раптових проривах гребель, крижаних заторів, нагоном води вітром тощо. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина і страховий випадок.

Подвійне страхування (double insurance) – одночасне повне страхування одного й того самого об'єкта від одних і тих самих ризиків у кількох страховиків, через що страхова сума значно перевищує страхову вартість. При виявленні П. с. кожний страховик покриває страхувальникові збиток у межах страхової вартості об'єкта пропорційно до своєї частки в загальній страховій сумі.

Поліс (договір страхування) (insurance policy) – форма договору страхування. Це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору.

Порто (porto) – поштово-телеграфні витрати, які кредитними, торговельними та страховими організаціями, а також приватними особамивідносяться на своїх клієнтів.

Портфель відповідальності (portfolio of liability) – загальна сума відповідальності страховика або перестраховика за всіма діючими полісами.

Портфель страховий (insurance portfolio) – сукупність ризиків, прийнятих на страхування страховиком за певний період часу.

Посередник (intermediary) – страховий брокер, або агент, через якого укладається договір страхування й вирішуються окремі питання щодо врегулювання претензій.

Посуха (drought) – стихійне лихо, яке характеризується тривалим браком вологи в повітрі та ґрунті (частіше при підвищеній температурі й зниженій вологості повітря). Залежно від кількості опадів у період вегетації культур посуха поділяється на сильну (не більше 50% норми опадів), середню (50–70% норми опадів) і слабку (більше 75% норми опадів). Урожайність зернових культур за слабкої посухи падає на 20–40%, за сильної засухи – на 50% і більше. Засуха спостерігається в різні періоди року, від чого залежить величина втрат. В останні десятиліття щороку 60 тис. кв. км земель приходять в непридатність або повністю гинуть в результаті посухи. (Найбільш сильні посухи останніх років – у 1946, 1963, 1965, 1975, 1981 рр.) Початок посухи зазвичай пов'язаний зі встановленням антициклону. Ясна погода викликає

сильне прогрівання повітря, внаслідок чого різко знижується його відносна вологість (призводить спочатку до атмосферної посухи, а потім ґрунтової посухи). Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Правила страхування (terms and conditions of insurance) – умови страхування, які визначають права та обов'язки сторін за договором страхування, предмет страхування, перелік страхових випадків та виключень, при яких страховик звільняється від відповідальності та ін. Вимоги до правил страхування встановлюються Законом України "Про страхування". Опрацьовуються страховиком на кожен вид страхування й погоджуються з Укрстрахнаглядом. П. с. мають містити: перелік об'єктів страхування, порядок визначення страхових сум, перелік страхових ризиків, термін і місце дії договору страхування, порядок його укладання, права й обов'язки сторін, дії страхувальника в разі настання страхового випадку та перелік документів, які підтверджують ці випадки, порядок і умови сплати страхових сум, термін прийняття рішення про виплату або відмову від відшкодування, умови припинення дії договору й порядок вирішення суперечок. До П. с. додаються страхові тарифи. Якщо П. с. не відповідають цим вимогам, Укрстрахнагляд може відмовити страховикові у видачі ліцензії.

Превентивні заходи в страхуванні (preventive measures in insurance) – сукупність заходів, які здійснюються страховиком або за його рахунок, пов'язаних з попередженням або зниженням руйнівного впливу можливих страхових випадків. П. з. в. с. впливають із самої сутності страхування, його превентивної функції. Це зумовлює потребу всебічного обґрунтування правил страхування й тарифів, а також застосування ефективних форм розрахунків, кваліфікованого оцінювання ризиків і визначення страхових виплат. Страховики можуть передбачати проведення за рахунок коштів страхових резервів низки заходів, спрямованих на запобігання пожежам, повеням, інфекційним хворобам тварин тощо.

Превенція (prevention) – попереджувальна діяльність.

Премія страхова (страховий платіж) (insurance premium, insurance payment) – плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування.

Претензія (claim) – вимога платежу в розмірі шкоди, завданої страховим випадком, але не більшому за страхову суму.

Прибуток від страхових операцій (underwriting gain) – різниця між сумою зароблених страхових премій і собівартістю надання страхових послуг.

Припинення дії полісу (suspension of cover (policy)) – може статися за таких умов: закінчення передбаченого терміну страхування; розірвання страхового договору з ініціативи страхувальника або страховика, смерть страхувальника (фізичної особи); ліквідація страховика або визнання судовими органами договору недійсним.

Пролонгація страхування життя (prolongation of life insurance) – продовження дії договору змішаного страхування життя або пожиттєвого страхування понад термін, забезпечений оплаченими внесками.

Пропорційне перестраховання (proportional reinsurance) – включає договори квотного та ексцедентного перестраховання, згідно з якими перестраховик має свою частку в загальній сумі збитків і загальній сумі премій.

Р

Регрес (regres) – право страховика на висунення в межах фактично сплаченої страхувальникові суми відшкодування збитку / претензії до третьої сторони, яка винна в страховому випадку, з метою отримання від неї компенсації за нанесену шкоду.

Резерв незароблених премій (unearned premium reserve) – частина премій за договорами страхування, яка відповідає терміну страхування, що виходить за межі календарного року. У світовій практиці існує кілька методів визначення Р. н. п. В Україні Р. н. п. на звітну дату формуються залежно від сум надходження страхових премій за попередні 9 місяців (розрахунковий період). При цьому сума премій, які надійшли за 1 квартал, множиться на 0,25, за наступні 3 місяці розрахункового періоду – на 0,5, за останні 3 місяці – на 0,75. Знайдені добутки додаються. Так само обчислюється сума частки перестраховиків у резервах незароблених премій. Зі збільшенням (зменшенням) сум часток перестраховиків у Р. н. п. у звітному періоді відповідно збільшуються або зменшуються зароблені страхові платежі.

Резерви збитків (claims reserve) – елемент технічних резервів. Р. з. призначений для розрахунків з неоплачених збитків. Формування Р. з. відбувається на підставі заяв страхувальників на певну дату, які містять відповідні вимоги про відшкодування збитків. Величина Р. з. на звітну дату є сумою зарезервованих несплачених сум страхового відшкодування на вимогу страхувальника, щодо яких ще не прийнято рішення про повну або часткову відмову у виплаті страхових сум. Якщо Р. з. збільшується проти попередньої звітної дати, то різниця (приріст) відноситься до витрат страховика. У разі зменшення Р. з. – різниця відноситься на зростання доходів страховика.

Резерви страхові (insurance reserve) – система фондів страховика, які утворюються залежно від видів страхування з метою забезпечення гарантії майбутніх страхових відшкодувань і виплат страхових сум. Р. с. визначаються по різному в ризикових видах страхування і в страхуванні життя. У ризикових видах страхування формуються резерв незароблених премій і резерв збитків, а в страхуванні життя – математичні резерви. Тимчасово вільні кошти Р. с. інвестуються в цінні папери, нерухомість, розміщуються на депозитних рахунках у банках тощо, що дає можливість страховим компаніям отримувати додаткові доходи.

Резервний фонд підприємства (фонд ризику) (reserve fund of enterprise; risk fund) – створюється з метою забезпечення безперебійності виробництва в разі

виникнення ризикових ситуацій. Формується за рахунок прибутку в розмірі, визначеному статутом підприємства. Як правило, не перевищує 25% суми статутного фонду. Р. ф. п. використовується для покриття відносно малих збитків, зумовлених непередбачуваними обставинами. Дає можливість при укладанні страхових договорів передбачати франшизу.

Рентабельність страхових операцій (profitability of insurance transaction) – показник рівня прибутковості страхових операцій: відсоткове відношення суми отриманого прибутку до загальної суми страхових платежів. Р. с. о. визначають також у розрізі видів страхування.

Репресивні заходи в страхуванні (preventive measures in insurance) – боротьба зі стихійним лихом (повінь, пожежа, великі снігові замети тощо) з метою зменшення розмірів втрат від знищення або пошкодження застрахованих об'єктів.

Репресія (repression) – в страхуванні – придушення випадкової події, явища.

Ретроцесія (retrocession) – процес подальшої передачі раніше прийнятих у перестраховування ризиків іншим перестраховикам. Р. досягається дробленням великих ризиків, розподілом відповідальності між дедалі більшою кількістю страховиків. Іноді частина таких ризиків може перейти до первинного страховика, якщо в договорі немає відповідного заперечення.

Реципієнт (recipient) – одержувач платежу чи субсидії.

Ризик підприємницький (business risk) – небезпека виникнення матеріальних і фінансових втрат, збитків від проведення підприємницької діяльності, реалізації угод.

Ризик страховий (insurance risk) – а) ймовірна подія чи сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування та яка має ознаки вірогідності й випадковості настання. Р. с. – можливість загибелі або пошкодження майна від вогню, повені, землетрусу та іншого лиха. В особистому страхуванні Р. с. можуть бути – непрацездатність, смерть, дожиття до певного віку або події; б) об'єкт страхування; в) вид відповідальності страховика; г) розподіл між страховиком і страхувальником шкоди, заподіяної страховим випадком.

Ризик-менеджмент (risk management) – систематичне дослідження ризиків, які становлять загрозу для людей, майна й інтересів діяльності, а також розробка й ужиття заходів, спрямованих на вирішення проблеми ризиків. Р.-м. охоплює ідентифікацію схильності до ризику, аналіз ступеня захищеності від ризику, опрацювання варіантів контролю за ризиком, вжиття заходів щодо фізичного усунення або скорочення ризику, фінансування можливого ризику за рахунок самострахування або передачі ризику страховикам. Р. м. має свою специфіку щодо кожного виду страхування.

Ризикова премія (risk (or pure) premium) – частина страхової премії, яку страховик призначає для створення необхідного резерву з метою виплати страхового відшкодування.

Ріторно (ritorno) – частина страхової премії, утримувана страховиком у разі розірвання договору.

С

Самострахування (self-insurance) – ризик, який знаходиться на відповідальності самого страхувальника. С. – форма захисту майнових інтересів шляхом створення децентралізованих резервних фондів (фондів ризику) безпосередньо на підприємствах та в організаціях. Здебільшого С. забезпечує покриття збитків, зумовлених малими ризиками. Щодо збитків за середніми та великими ризиками С. виявляється в застосуванні франшизи.

Санація (sanation) – система заходів, до яких вдається держава з метою поліпшення фінансового стану й запобігання банкрутству або підвищення конкурентоздатності тієї чи іншої підприємницької структури.

Сель (mudflow; sill; mudslide) – короточасні бурхливі паводки на гірських річках, які несуть велику кількість наносів, які надають їм характер грязьових або грязекам'янистих потоків. С. викликають інтенсивні зливи або бурхливе сніготанення. С. мають велику масу й велику швидкість, і цим можуть заподіювати величезні руйнування. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина й страховий випадок.

Сертифікат у страхуванні (insurance certificate) – документ, який засвідчує страхування окремих партій вантажів, що підпадають під дію генерального полісу страхування вантажів.

Синдикат Ллойда (Lloyd's syndicate) – група андеррайтерів Ллойда, які об'єднуються в синдикат з метою збільшити свої фінансові можливості щодо прийому ризиків на страхування. Страхова премія та збитки між членами синдикату розподіляються пропорційно до частки їхньої участі в прийнятій відповідальності за ризик. Будь-який із С. Л. може визначати свої умови страхування або погоджуватися на умови, запропоновані синдикатом, який є лідером зі страхування конкретного ризику.

Синергізм (synergism) – в економіці – економія та інший вигравш за рахунок поєднання ресурсів компаній при злитті.

Сільськогосподарський страховий ризик (agricultural insurance risk) – ризик загибелі (втрати, пошкодження) застрахованих посівів (посадок), загибелі (недобору, недоотримання) застрахованого врожаю, загибелі (втрати, вимушеного забою, вимушеного знищення, травматичного пошкодження або захворювання) застрахованих сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей і тваринницької продукції, які належать сільськогосподарському товаровиробникові на праві власності або на іншій законній підставі, внаслідок настання страхової події, яка передбачена договором страхування.

Сільськогосподарський товаровиробник (agricultural goods producer) – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається

виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі з самостійно виробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання.

СІФ (від англ. CIF – cost, insurance, freight – вартість, страхування, фрахт) – вид зовнішньоторговельної угоди, згідно з якою продавець зобов'язаний доставити вантаж у порт, забезпечити його навантаження на борт судна й за свій рахунок сплатити фрахт та застрахувати вантаж на ім'я покупця від ризиків на час перевезення й здачі в місці призначення.

Сліп (slip) – страховий документ, який використовується для попереднього розміщення ризику. С. складається брокером і передається андеррайтерам. Останні акцептують С. власноручним підписом і вказують частку участі в прийнятому на страхування ризику. С. найбільш характерний для факультативного перестраховання. У низці випадків прирівнюється до страхового полісу. Містить дані про цедент, короткий опис ризику, страхову суму, умови страхування й перестраховання, ставку премії, власне утримання цедента тощо.

Снігозатримання (retention of snow, snow capture) – Штучне затримання снігу на полях з метою збереження вологи. Накопичення снігу знижує промерзання, покращує вбирання вод.

Соціальне забезпечення (community service; social assistance; social welfare) – система розподільних відносин, у процесі яких створюються й використовуються фонди для матеріального забезпечення громадян у старості, у разі інвалідності, при втраті годувальника та в інших випадках, передбачених законом.

Соціальне страхування (social insurance) – система відносин з розподілу та перерозподілу національного доходу, яка полягає у формуванні спеціальних страхових фондів для утримання осіб, які не беруть участі в суспільній праці. Фонди соціального страхування формуються з державних дотацій та страхових внесків, сплачуваних працедавцями та працюючими громадянами.

Спеціальні умови страхування (special conditions of insurance) – умови, які застосовуються в разі, коли потрібно змінити, розширити стандартні для цього виду страхування умови.

Співстрахування (co-insurance) – страхування, при якому один і той самий ризик у певних частках страхують два або більше страховика, видаючи при цьому спільний або окремі поліси відповідно до суми, яка становить частку кожного страховика. Якщо ризик розміщується серед страховиків не повністю, то одним зі страховиків вважається страхувальник. Він несе відповідальність в обсязі незастрахованого ризику, не сплачуючи премії.

Стандартний договір перестраховання – договір перестраховання, укладений членами Аграрного страхового пулу на однакових умовах.

Стандартний страховий продукт (страховий продукт) (standard insurance product) – комплекс документів, який містить певні визначені (стандартні) умови страхування, які не можуть змінюватися і є обов'язковими для виконання сторонами за договором страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

Страхова вартість (insurable value) – вартість, яку встановлює страхувальник, оцінюючи об'єкт страхування. С. в. не повинна бути вищою за справжню вартість майна на день укладання договору страхування.

Страхова виплата (insurance benefit) – грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку.

Страхова компанія (страховик) (insurance company) – фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України "Про господарські товариства" з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох.

Страхова подія (loss, loss event) – подія, передбачена договором страхування або чинним законодавством, з настанням якої виникає обов'язок страховика відшкодувати завдані цією подією збитки або виплатити страхове забезпечення страхувальникові (застрахованій особі, вигодонабувачеві).

Страхова премія (внесок, платіж) (insurance premium) – плата страхувальника страховикові за те, що той зобов'язався відшкодувати страхувальникові в разі виникнення матеріальні збитки, завдані застрахованому майну, або виплатити страхову суму при настанні певних подій. С. п. сплачується одноразово до вступу в дію договору страхування або періодично в передбачені ним строки. Розмір С. п. залежить від страхового тарифу (брутто-ставки) і страхової суми, періоду страхування та іноді від деяких інших факторів.

Страхова претензія (insurance claim) – вимога страхувальника (вигодонабувача, іншої третьої особи) про відшкодування страховиком збитку, спричиненого випадком, який передбачає перелік страхових подій у договорі страхування.

Страхова статистика (insurance statistics) – а) спеціальна таблиця показників провадження певного виду страхування або всього портфеля ризиків за конкретним полісом протягом обумовленого періоду; б) збір і систематизація даних з майнового та особистого страхування з метою нагромадження матеріалу, необхідного для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень; в) галузь статистики, об'єктом якої є діяльність страховиків і їх взаємовідносини зі страхувальниками.

Страхова сума (sum insured) – межа грошових зобов'язань страховика щодо компенсації завданих страховою подією збитків страхувальникові

(застрахованому). С. с. за майновим страхуванням не повинна перевищувати вартості об'єкта. При добровільному страхуванні життя С. с. не обмежується.

Страхове відшкодування (benefit)– страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування й страхування відповідальності при настанні страхового випадку. Страхове відшкодування не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник. Непрямі збитки вважаються застрахованими, якщо це передбачено договором страхування. У разі, коли страхова сума становить певну частку вартості застрахованого предмета договору страхування, страхове відшкодування виплачується в такій же частці від визначених за страховою подією збитків, якщо інше не передбачено умовами страхування.

Страхове покриття (insurance cover; insurance protection) – перелік ризиків, які включені в договір страхування.

Страхове поле (insurance market; insurance field) – максимальна кількість об'єктів, які можна застрахувати на добровільних засадах. Щодо страхування майна юридичних осіб це може бути кількість підприємств, які знаходяться в певному регіоні, а щодо особистого страхування – це кількість населення, яке має самостійні доходи.

Страхове право (insurance law) – сукупність загальноприйнятих правил (норм) поведінки страхувальників, страховиків та їх посередників, визначених державою й закріплених у законах і підзаконних актах, які стосуються страхової діяльності.

Страхове свідоцтво (certificate of insurance) – посвідчення про страхування. Воно може бути тимчасовим до заміни його на страховий поліс або видаватися на термін страхування і прирівнюватися до страхового договору. С. с. мало поширення в органах Держстраху УРСР. Нині застосовується за окремими видами страхування в НАСК «Оранта» та деяких інших компаніях.

Страховий агент (insurance agent) – довірена фізична або юридична особа, яка від імені й у межах наданих страховиком повноважень робить пропозиції страхувальнику щодо страхування ризиків та виконує деякі операції з обслуговування договорів страхування. С. а. можуть займатися цією діяльністю повний день або працювати за сумісництвом. Іноді С. а. може виконувати посередницькі доручення кількох страховиків. С. а. отримує комісію залежно від кількості й суми договорів, підписаних за його участі.

Страховий акт (insurance act) – документ, який складається за наслідками огляду застрахованого об'єкта, постраждалого від страхового випадку.

Страховий випадок (insured event) – стихійне лихо, нещасний випадок або інша подія, при якій виникає зобов'язання страховика сплатити страхувальникові (застрахованому, вигодонабувачеві) страхове відшкодування або страхову суму. Перелік С. в. передбачається правилами страхування, страховим договором або чинним законодавством.

Страховий внесок (премія, платіж) (insurance premium) – сума, яку сплачує страхувальник страховикові за зобов'язання відшкодувати збитки, завдані застрахованому майну, або сплатити страхову суму при настанні зумовлених подій у житті страхувальника (застрахованого). С. в. може сплачуватись одноразово (до вступу договору в дію) і в кілька етапів, обумовлених договором страхування.

Страховий захист (insurance protection) – економічні, перерозподільчі відносини, які складаються в процесі запобігання, подолання й відшкодування збитків, завданих конкретним об'єктам: матеріальним цінностям юридичних і фізичних осіб, життю й здоров'ю громадян тощо.

Страховий збиток (loss) – шкода, нанесена страхувальнику внаслідок страхового випадку.

Страховий інтерес (insurable interest) – матеріальна зацікавленість у страхуванні об'єктів, до яких страхувальник має стосунок як власник, орендатор, перевізник і т. ін. Включає майно і все те, що може бути предметом завдання матеріального збитку (шкоди) страхувальникові або в зв'язку з чим може виникнути відповідальність страховика перед третіми особами.

Страховий менеджмент (insurance management) – а) система управління у сфері страхової діяльності; б) фах магістра ділової адміністрації, який закінчив курс навчання за однойменною програмою.

Страховий нагляд (insurance control (supervision)) – контроль за діяльністю суб'єктів страхового бізнесу, який здійснюється спеціально уповноваженими на це державними органами. В Україні функції страхового нагляду покладені на Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (див. Укрстрахнагляд) та його органи на місцях.

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) (insurance premium) – плата за страхування, яка сплачується страхувальником страховику згідно з договором страхування.

Страховий портфель (insurance portfolio) – а) фактична кількість застрахованих об'єктів або число договорів страхування; б) сукупна відповідальність страховика (перестраховика) за всіма діючими полісами.

Страховий пул (insurance pool) – добровільне об'єднання страхових компаній для спільного страхування певних ризиків. С. п. не є юридичною особою. Він створюється на підставі угоди між зазначеними компаніями з метою забезпечення фінансової стійкості страхових операцій на умовах солідарної відповідальності за виконання зобов'язань за договорами страхування. В Україні створено низку С. п. Найбільший з них – Ядерний страховий пул України. Його засновниками є «Оранта-Дніпро», СК «Енергополіс», СК «Алькона», СК «Армада». С. п. діє на принципах співстрахування.

Страховий ринок (insurance market) – 1) економічний простір, в якому взаємодіють страхувальники (формують попит на страхові послуги), різноманітні за формами організації страхові компанії (страховики, які задовольняють попит на послуги), страхові посередники (агенти й брокери), а також організації страхової інфраструктури – об'єднання страховиків, консалтингових фірм, навчальних центрів; 2) сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу є специфічний товар – страхова послуга, формується попит і пропозиція на неї; 3) форма взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин (страхувальники, страховики та їхні посередники).

Страховий тариф (insurance tariff) – ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування. С. т. при добровільній формі страхування обчислюються страховиком актуарно (математично) на підставі відповідної статистики настання страхових випадків, а за договорами страхування життя – також з урахуванням величини інвестиційного доходу, яка повинна зазначатися в договорі страхування. Конкретний розмір С. т. визначається в договорі страхування за згодою сторін.

Страховий фонд (insurance fund) – сукупність натуральних запасів і фінансових резервів суспільства, призначений для попередження, локалізації й відшкодування збитків, завданих стихійними лихами, нещасними випадками та іншими надзвичайними подіями.

Страховик (insurer) – організація, яка за певну плату приймає на себе зобов'язання відшкодувати страхувальникові або особам, яких він зазначив, шкоду, завдану страховою подією, або сплатити страхову суму.

Страховики (insurers) – фінансові установи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України "Про господарські товариства" з урахуванням особливостей, передбачених законом, які одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох.

Страхові операції (insurance operations) – сукупність видів діяльності страховика, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням обов'язкового й добровільного страхування юридичних і фізичних осіб. До С. о. відносяться: оцінювання майна та інших об'єктів, які підлягають страхуванню, обчислення страхових платежів, укладання договорів страхування, інкасація внесків і виконання безготівкових розрахунків, ведення рахунків страхувальників, складання страхових актів тощо.

Страхувальник (insured) – юридична або дієздатна фізична особа, яка уклала договір на страхування (або є С. згідно з чинним законодавством), сплатила належні внески й має право в разі настання страхового випадку отримати відшкодування в межах застрахованої відповідальності або страхової суми, обумовленої в полісі.

Страховання (insurance) – це вид цивільно-правових та економічних відносин, за яких страховальник сплатою грошового внеску забезпечує собі чи третій особі в разі настання події, обумовленої договором або законом, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності і для її забезпечення поповнює та ефективно розміщує резерви, здійснює превентивні заходи щодо зменшення ризику, у разі необхідності перестраховує його частину.

Страховання вантажів (cargo insurance) – один із видів майнового страхування в транспорті, який може здійснюватися в різних варіантах, зокрема, з відповідальністю за всі ризики чи з відповідальністю за часткову аварію без відповідальності за пошкодження, крім випадків катастрофи або аварії. При будь-якому варіанті не підлягають страхуванню ризики, збитки з яких виникають внаслідок неакуратності або навмисних дій страховальника

Страховання від безробіття (unemployment insurance) – поширений у країнах Заходу вид добровільного страхування відповідальності роботодавця перед працівниками. С. в. б. здійснює роботодавець.

Страховання від вогню (fire insurance) – один з найдавніших і традиційних видів майнового страхування. У сучасній практиці С. в. в. – забезпечує компенсацію в разі шкоди, завданої майну вогнем, ударом блискавки, вибухом та іншими причинами, які призвели до пожежі. До обсягу відповідальності за додаткову плату можуть бути включені збитки, які виникли внаслідок землетрусу, бурі, граду та іншого стихійного лиха, пошкодження водопровідною водою тощо.

Страховання від нещасних випадків (accident insurance) – вид особистого страхування. Традиційно здійснюється з метою надання допомоги застрахованим особам у разі тимчасової або постійної непрацездатності. Страховим випадком є також смерть застрахованого. Тоді страхова сума виплачується вигодонабувачеві, якого зазначено в полісі, а при його відсутності – спадкоємцям за законом.

Страховання від поломки машин (machinery breakdown insurance) – вид майнового страхування, який активно використовується в індустріально розвинутих країнах для захисту підприємців від небезпеки механічних поломок машин, які здебільшого входять до складу важливих технологічних ліній або є ключовими виробничими агрегатами.

Страховання відповідальності (liability insurance) – галузь страхування, де об'єктом є відповідальність перед третіми особами в разі, якщо їм внаслідок діяльності або бездіяльності страховика буде завдано шкоди.

Страховання відповідальності роботодавця (employer's liability insurance) – за договором С. в. р. страховики відшкодовують збитки страховальникові в разі притягнення його до відповідальності за шкоду, завдану життю та здоров'ю працівника. Це можуть бути визнані страховими випадками тілесні ушкодження, професійні захворювання. У разі смерті

застрахованого виплата страхової суми здійснюється вигодонабувачеві або спадкоємцям за законом.

Страховання військовослужбовців (military personnel insurance) – вид обов’язкового особистого страхування на випадок смерті або пошкодження здоров’я, зумовленого виконанням військовим персоналом своїх службових обов’язків. С. в. здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Страховання депозитів (deposit insurance) – здійснюється банками з метою забезпечення вкладникам, насамперед фізичним особам, гарантії повернення вкладів у разі банкрутства банку.

Страховання дітей (child insurance) – страхувальниками виступають батьки або інші родичі дитини, а застрахованою – дитина до досягнення нею 16-річного віку. Страхова сума виплачується застрахованому при дожитті до закінчення терміну страхування. За наслідки нещасного випадку із застрахованим під час дії договору С. д. виплати здійснюються страхувальникові.

Страховання добровільне – *Див. добровільне страхування.*

Страховання електронного обладнання (insurance of electronic equipment) – становить інтерес для банків, телекомунікаційних компаній та інших організацій, які мають «електронні ризики», і здійснюється на випадок знищення, пошкодження або втрати обладнання. Нерідко страхувальник через пошкодження електронної техніки може зазнати ще більших збитків внаслідок втрати баз даних. Страхованню витрат на відновлення баз даних відводять окремий поліс.

Страховання життя (life insurance) – підгалузь особистого страхування, в якій об’єктом страхування є життя застрахованого. Договір С. ж. укладається на термін не менш як 3 роки. Серед видів С. ж. переважає змішане страхування життя, при якому страховими випадками є такі несумісні події як смерть застрахованого протягом дії договору або дожиття його до закінчення терміну договору.

Страховання засобів автотранспорту (motor insurance) – страхування авто-каско, об’єктами якого є вантажні, легкові, спеціальні автомобілі, мотоцикли та деякі інші транспортні засоби, які належать юридичним або фізичним особам. Страхування здійснюється за тарифами, складеними з урахуванням типу транспортного засобу, його віку, вартості, збереженості, характеру використання, умов зберігання. У С. з. а. беруться також до уваги стаж водія, випадки участі в ДТП, тривалість здійснення С. з. а. та деякі інші чинники. Головними ризиками є пошкодження, знищення, викрадення транспортного засобу. Застосовують кілька варіантів С. з. а, різниця між якими полягає здебільшого у визначенні страхової суми й наборі ризиків.

Страховання карго (cargo insurance) – страхування вартості вантажів на всіх видах транспорту без страхування самого транспортного засобу.

Страховання контейнерів (containers' insurance) – вид транспортного страхування, зазвичай здійснюється на стандартних умовах, як правило, «від усіх ризиків».

Страховання космічних ризиків (space risks insurance) – страхування майнових інтересів у космічній діяльності. У світовій практиці розпочато в 1965 році. С. к. р. охоплює космічні програми в цілому, розробку й запуск одного або серії супутників, проведення експериментів у космосі, життя й здоров'я космонавтів і наземного персоналу, втрату доходів, відповідальність перед третіми особами.

Страховання кредитів (credit insurance) – вид страхування, об'єктами якого можуть бути банківські позики (покупцеві й продавцеві), комерційні позики, зобов'язання й гарантії за кредитом, довгострокові інвестиції. С. к. має кілька варіантів, а саме: а) страхування ризику непогашення кредиту. В цьому разі страхувальником виступає банк-позичальник, який страхує кредити, видані, як правило, всім клієнтам; б) страхування ризику відповідальності за неповернення кредиту. Страхувальником є особа, яка отримує в банку кредит; в) страхування ризику неплатежу, коли страхувальником є продавець-постачальник, який страхує від ризику неплатежу суму, що її покупець має сплатити згідно з контрактом за товари, поставлені в кредит. У зв'язку з активним переходом банків на кредитування під заставу матеріальних цінностей (підлягають страхуванню), посиленням контролю за роботою банків і страховиків інтенсивність безпосереднього С. к. різко спала.

Страховання майна громадян (insurance of property of citizens) – комплекс видів майнового страхування фізичних осіб. У вузькому розумінні включає страхування будівель, домашніх тварин, домашнього майна й легкових транспортних засобів, приватних колекцій. Головні ризики – знищення, втрата або пошкодження майна внаслідок стихійного лиха, вогню, аварії водо- чи електроопалювальних систем, крадіжки. У зв'язку з приватизацією об'єктів житлового фонду, розвитком підприємницької діяльності фізичних осіб, вартість майна, яке перебуває у власності громадян, суттєво зросла, виникли нові об'єкти страхування.

Страховання на випадок смерті і втрати працездатності (whole life and disablement insurance) – вид особистого страхування. Може здійснюватися в обов'язковій формі для категорій працівників, визначених чинним законодавством, і в добровільній формі. До традиційних страхових випадків належать тимчасова втрата працездатності, постійна втрата працездатності, смерть застрахованої особи.

Страховання обов'язкове – Див. *Обов'язкове страхування*.

Страховання пенсій (retirement pension insurance) – вид особистого страхування, за яким страхувальник бере на себе зобов'язання сплатити одноразово або в розстрочку протягом кількох років страхову премію, а натомість страховик зобов'язується періодично виплачувати

страхувальникові (застрахованому) пенсію протягом обумовленого терміну або пожиттєво.

Страхування персональної відповідальності (personal liability insurance) – охоплює фізичних осіб, які своїми діями можуть завдати шкоди здоров'ю або майну третіх осіб. Потреба в С. п. в. виникає в тих випадках, коли є ризик висування до винної сторони претензії матеріального характеру або претензії, яка випливає з чинного законодавства й договірних зобов'язань між сторонами.

Страхування політичних ризиків (political risks insurance) – вид страхування, застосовуваний у світовій практиці для захисту насамперед від небезпеки, пов'язаної з подіями політичного характеру (конфіскація, націоналізація або експропріація власності, військові події, соціальні заворушення, обмеження конвертації національної валюти й заборона вивозу капіталу), які можуть завдати великих збитків майновим інтересам власників. С. п. р. користується особливим попитом серед іноземних інвесторів.

Страхування професійної відповідальності (professional liability insurance) – призначене для покриття збитків, завданих третім особам, внаслідок помилок і упущень таких посадових осіб як адвокати, архітектори, аудиторів, бухгалтерів, нотаріусів і т. ін. С. п. в. поширюється на певний відрізок часу, а не на конкретний випадок. Законом «Про страхування» передбачено перелік професій, щодо яких С. п. в. є обов'язковим.

Страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою – економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених законом, за рахунок грошових фондів, які формуються в страховика шляхом сплати страхувальником страхових платежів (премій), частина яких компенсується за рахунок державних субсидій, та доходів від розміщення коштів цих фондів, яке здійснюється відповідно до положень закону й визначається наявністю та особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини й тварини.

Страхування суден (hull and machinery insurance) – охоплює страхування корпусу судна (включаючи машини й обладнання), фрахту та деяких інших витрат, пов'язаних з ризиками плавання на морях, ріках та озерах.

Страхування тварин (live stock insurance) – охоплює добровільні види майнового страхування вартості тварин на випадок знищення, загибелі або вимушеного забою: а) у сільськогосподарських підприємствах, фермерських господарствах; б) у домашньому господарстві громадян. Страхові випадки – стихійне лихо, інфекційні хвороби, пожежа тощо.

Страхування технічних ризиків (technical risks insurance) – комплекс видів страхування, який включає страховий захист на випадок будівельно-

монтажних ризиків, страхування машин від поломок, страхування електронного й пересувного обладнання, страхування інженерних споруд.

Страхування туристів (travel insurance) – є обов’язковим і здійснюється суб’єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховими компаніями, які мають ліцензію на таке страхування. С. т. передбачає покриття медичних витрат у разі нещасного випадку.

Страхування врожаю сільськогосподарських культур (crop insurance) – вид майнового страхування. У державних сільськогосподарських підприємствах в Україні С. в. с. к. здійснюється в обов’язковій формі. У колективних і фермерських господарствах воно добровільне. Страхування здійснюється на випадок втрати врожаю сільськогосподарських культур внаслідок заморозку, граду, зливи, посухи, повені, пожежі та низки інших ризиків. С. в. с. к. здійснюється в разі добровільної форми в договірній сумі, але не більше як 70% вартості врожаю, при обов’язковому страхуванні – не більше 50%.

Страхування фрахту (freight insurance) – вид морського або авіаційного страхування, коли вантажовідправник або вантажоодержувач покриває збитки від сум, виплачених за фрахт при транспортуванні вантажу. Його може здійснювати судновласник або вантажовласник. Якщо інтерес в С. ф. має судновласник, він реалізує його одночасно зі страхуванням судна укладанням додаткової угоди до полісу страхування судна. Коли в С. ф. більше зацікавлений власник вантажу, то він оформляє це страхування в такому самому порядку, як і страхування вантажу.

Страхування цивільної відповідальності (third party liability insurance) – страхування, при якому страховик бере на себе зобов’язання сплатити страхувальникові суми, пред’явлені йому відповідно до закону і в межах юридичної відповідальності страхувальника перед третіми особами.

Страхування ядерних ризиків (nuclear risks insurance) – вид страхування, який передбачає відшкодування матеріальних збитків або шкоди, завданої особі внаслідок радіоактивного впливу, зумовленого непередбаченими обставинами при добуванні, виробництві, зберіганні й транспортуванні радіоактивних речовин. У світовій практиці застрахованим вважається майно страхувальника і його відповідальність за можливу шкоду третім особам. З огляду на масштаби атомних ризиків, велике значення в такому страхуванні має об’єднання зусиль страховиків. З цією метою створено Ядерний страховий пул України.

Строк страхування (insurance term) – часовий інтервал, протягом якого діє договір страхування.

Струмениста ерозія ґрунтів – ерозія, спричинена струмками, які утворюють неглибокі рови.

Суброгація (subrogation) – перехід до страховика, який виплатив страхове відшкодування, права пред’явлення претензій, які страхувальник має до

особи, відповідальної за заподіяний збиток. С. виражається в праві страховика на регресний позов до винної сторони відповідно до чинного законодавства. Це право поширюється лише на суму фактично виплаченого страховиком страхового відшкодування. Питання С. щодо конкретного страхового ризику містить договір страхування.

Суперкомісія (overriding commisison) – комісія, яку отримує цедент від перестраховика в доповнення до основної комісії за витрати з ведення договору перестраховування.

Сюрвейєр – експерт, який проводить огляд об'єктів страхування і дає висновок про їхній стан, розмір пошкоджень при аваріях.

Сюрвейєр (surveyor, survey agent) – експерт, інспектор, агент страховика, який здійснює огляд майна, яке приймається на страхування. На підставі висновку С. страховик приймає рішення про укладання договору страхування.

Т

Таблиця смертності (mortality (life) table) – статистична таблиця, в якій містяться розрахункові показники, які характеризують смертність населення в різному віці й дожиття при переході від однієї вікової групи до іншої. Т. с. складається щодо чоловічої та жіночої статті і за населенням в цілому. Використовується при проведенні актуарних розрахунків.

Тантьєма (profit commission) – комісія з отриманого прибутку, яку перестраховик щорічно виплачує цедентові за наслідками проходження договорів перестраховування. Застереження про Т. є формою заохочення перестраховиком цедента за надану участь у договорах перестраховування і обережне ведення справи.

Тарифи страхові (insurance tariffs) – ставки страхових платежів з одиниці страхової суми за певний період. Т. с. складається з нетто-ставки й навантаження. Їх сума дорівнює брутто-ставці.

Тарифна ставка (tariff rate) – ціна страхового ризику. Брутто-ставка в абсолютному грошовому вираженні, у відсотках від страхової суми протягом певного відрізка часу (терміну страхування). Брутто-ставка – це розрахована актуарієм нетто-ставка плюс навантаження. Нетто-ставка відображає витрати страховика на виплату зі страхового фонду; навантаження – витрати страховика на ведення справи, оплату посередницьких послуг (комісійна винагорода) страхових агентів або брокерів, закладений прибуток від проведення страхування та інші витрати.

Тендерне застереження (tender clause) – вимога в полісах зі страхування суден, яка зобов'язує страхувальника негайно сповіщати страховиком про всі аварії судна, які можуть бути об'єктом подання претензій до страховика.

Термін страхування (insurance term) – період дії договору страхування. Зазвичай починається не раніше від терміну сплати першого внеску страхової

премії й закінчується з настанням страхового випадку, за яким виплачена вся страхова сума, з припиненням дії договору через несплату чергових платежів або з інших причин, а також після закінчення визначеного договором терміну страхування.

Технічні резерви (technical reserve) – сукупність резервів незароблених премій (за видами страхування) і резервів збитків. Т. р. утворюються страховиками, які здійснюють види страхування, відмінні від страхування життя, з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування.

Транспортне страхування (transport insurance) – узагальнене поняття при страхуванні всіх видів транспортних ризиків. Т. с. можуть бути охоплені як самі транспортні засоби (див. Страхування каско), страхування вантажів (Страхування карго), а також відповідальність перевізника перед третіми особами, у тому числі й пасажирами.

Третя сторона (third party) – особа, яка не є страховиком або страхувальником за конкретним договором (полісом).

Тривалі дощі (steady rains) – рідкі атмосферні опади у вигляді водяних крапель. Тривалі дощі викликають такі ж наслідки, як зайве зволоження, брак тепла. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Тривалі снігопади (long snow falls) – сніг – тверді (кристалічні) атмосферні опади, які випадають з хмар при від'ємних температурах повітря. Тривалий і рясний сніг, якщо він випав восени на талу землю і вегетуючі рослини, викликає випрівання посівів. Під сильною теплою сніговою шубою рослини продовжують вегетувати, виділяють тепло і випривають. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Туман(fog) – скупчення в приземному шарі атмосфери дрібних водяних крапель, утворюється в результаті конденсації водяної пари. Туман з водних крапель спостерігається головним чином при температурі вище 20 градусів і нижче 40°C. При температурі нижче –20°C переважають крижані тумани. Змішані тумани, які складаються з крапель і кристалів, нестійкі, тому що кристали в них швидко ростуть за рахунок водяної пари з крапель, і потім ці кристали випадають. Для сільського господарства позитивне значення тумани мають в ранньовесняний і пізньоосінній періоди, коли вони захищають рослини від заморозків. Тривалі рясні тумани можуть збільшити запаси вологи в ґрунті. Негативне значення туманів в сільському господарстві виражається в затримці збирання хлібів і трав у ранкові години. У приморських районах тумани шкідливі під час цвітіння плодкових дерев, тому що крапельки води, насичені солями, шкідливо діють на рильця квіток. Може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

У

Укрстрахнагляд (Ukrainian Supervisory Committee) – скорочена назва Комітету в справах нагляду за страховою діяльністю. У. створений в

1993 році. Основні функції: видача страховикам ліцензій на здійснення страхової діяльності, ведення Державного реєстру страховиків, контроль за правилами страхування, обґрунтованістю страхових тарифів та платоспроможністю страховиків, визначення правил формування й розміщення страхових резервів, показників і форм обліку та звітності за страховими операціями, опрацювання нормативних і методичних документів з питань страхової діяльності, підготовка пропозицій щодо вдосконалення страхового законодавства, сприяння підвищенню кваліфікації кадрів страховиків, розвиток міжнародних контактів у галузі страхування. У. має управління й представництва в обласних центрах.

Ураган (hurricane; storm) – тривалий вітер руйнівної сили за шкалою Бофорта 12 балів і більше (тобто швидкість 30 м/сек. і вище). Може розглядатися як об'єктивно ризикова обставина і страховий випадок.

Утворення ґрунтової кірки – виникнення щільного висохлого поверхневого шару ґрунту, зазвичай товщиною до 3 см. Ґрунтова кірка утворюється при усадці й висиханні ґрунтів (сіроземів, підзолистих та ін.). Часто кірка виникає в результаті механічного впливу на ґрунт атмосферних опадів, руйнування ґрунтової структури машинами й знаряддями, а також після відтавання промерзлого за зиму ґрунту. Через капіляри ґрунтової кірки різко посилюється випаровування вологи орного горизонту, утруднюється проникнення опадів, послаблюється газообмін, що призводить до зниження діяльності мікроорганізмів. Ґрунтова кірка, яка утворилася після сівби, різко знижує польову схожість насіння, ускладнює ріст рослин, призводить до зниження, а іноді й до загибелі врожаю. Заходи боротьби: боронування, мульчування, внесення органічних добрив, сидерація, багаторічні трави сприяють поліпшенню фізико-хімічних властивостей ґрунту, запобігають утворенню ґрунтової кірки. У. г. к. може розглядатися як об'єктивна ризикова обставина.

Утримання власне (retention) – обґрунтований рівень страхової суми, в межах якої страховик залишає на своїй відповідальності частку страхових ризиків, а решту передає на перестраховування.

Ф

Факультативне перестраховування (facultative reinsurance) – метод перестраховування, при якому страховик не несе ніякої відповідальності перед перестраховиком за передачу ризиків у перестраховування. Питання про те, чи передавати ризик у перестраховування і в якому обсязі, вирішує цедент. У свою чергу, перестраховик не має обов'язків перед страховиком щодо прийняття ризиків на свою відповідальність. Головний недолік Ф. п. – відсутність у страховика впевненості в розміщенні ризику в перестраховування, великі витрати часу на оформлення Ф. п.

Факультативний договір (facultative treaty) – договір перестраховування конкретного ризику, укладений на добровільних засадах.

Факультативно-облігаторний договір (facultative obligatory treaty) – форма договору перестраховання, згідно з яким цедент не має права вибору щодо того, передавати ризик у перестраховання чи ні. Так само й перестраховик не має права відмовити в перестрахованні того чи іншого запропонованого ризику.

Фіксована комісія (fixed commission) – заздалегідь визначений розмір комісії, який не може переглядатися протягом періоду страхування.

Фінансовий ринок (financial market) – ринок кредитів і фондових цінностей, в тому числі акцій, облігацій та інших цінних паперів. Складовою частиною Ф. р. є страховий ринок.

«Финансовые услуги» – всеукраїнський щомісячний науково-практичний журнал для фахівців, які працюють у страховій, банківській та інших сферах фінансових послуг. Заснований у липні 1997 року.

ФОБ (Free on Board – FOB) – умова угоди, яка застосовується в морській торгівлі. Відповідно до неї покупець зобов'язаний застрахувати вантаж і сплатити вартість перевезення. На продавця покладається своєчасне повідомлення необхідних для страхування даних. В іншому разі вантаж залишається на утриманні продавця.

Форми страхування (forms of insurance) – страхування може бути обов'язковим і добровільним. Обов'язкове страхування запроваджується або скасовується законами України. Нині існує 27 видів обов'язкового страхування. Серед них: медичне страхування, страхування військовослужбовців та працівників інших силових структур, митної, податкової служби, працівників низки інших ризикових професій, пасажирів на транспорті, страхування врожаю сільськогосподарських культур у державних підприємствах, страхування авіаційних суден, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Із загального обсягу страхування понад 3/4 становить добровільне страхування. Воно здійснюється на підставі договору між страховиком і страхувальником. Умови й порядок проведення добровільного страхування визначаються правилами страхування, які виробляються страховиком.

Форс-мажор (force majeure) – 1) події, надзвичайні ситуації, які не можуть бути передбачені, попереджені або усунені якими-небудь заходами; 2) обумовлені правилами страхування надзвичайні обставини, на випадок яких страховик звільняється від виконання зобов'язань за договором страхування. Більшість страховиків зараховують сюди випадки, зумовлені військовими діями, страйками, запровадженням надзвичайного стану, радіоактивними викидами тощо.

Франшиза (deductible, franchise) – передбачена договором частина збитків, яка в разі настання страхової події не відшкодовується страховиком. Розрізняють умовну й безумовну Ф. Умовна Ф. засвідчує право звільнення страховика від відповідальності за шкоду, якщо її розмір не перевищує

розміру Ф., і збиток підлягає відшкодуванню повністю, якщо його розмір перевищує Ф. Безумовна Ф. свідчить, що відповідальність страховика визначається розміром збитку за мінусом Ф.

Фрахт (freight) – плата власникові транспортного засобу за перевезення вантажів та пасажирів по будь-яких шляхах сполучення. Особливо часто термін застосовується на морському й річковому транспорті. Інколи під Ф. розуміють вантаж, включаючи витрати на його навантаження, розвантаження. Розмір Ф. визначається на підставі тарифів або обумовлюється в договорі.

Фронтингова компанія (fronting company) – страховик, який видає на прохання другої компанії поліс від свого імені за умови, що 100% прийнятої відповідальності буде перестраховано в другій компанії. В цьому разі Ф. к. залишає за собою юридичну відповідальність перед страхувальником. Ф. к. має право на отримання комісійної винагороди за фронтингування.

Функції страхування (functions of insurance) – прояв сутності страхування в дії. Страхування виконує такі функції: ризикову, створення й використання страхових резервів, заощадження коштів, превентивну функцію.

Ф'ючерсний контракт (futures contract) – стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін на момент виконання зобов'язань сторонами контракту.

Х

Хеджування (hedging) – страхування ціни та прибутку у ф'ючерсних угодах.

Холдинг страховий (holding company) – страхова компанія, яка спрямовує свою діяльність на придбання контрольних пакетів акцій інших страхових компаній, створення холдингових компаній і здійснення загального управління ними.

Ц

Цедент (перестраховальник) (cedent) – страховик, який передає за плату частину прийнятого за договором зі страхувальником ризику на перестраховання іншому страховикові або професійному перестраховикові.

Цесія (cession) – процес передання застрахованого ризику в перестраховання.

Цесіонер (cessionary) – особа, якій передається право власності. У страхуванні Ц. – страхова компанія, яка приймає ризик у перестраховання.

Цивільна відповідальність (civil responsibility) – відповідальність страхувальника перед третіми особами за ті збитки, які він може завдати їхньому здоров'ю, життю та/або майну. Цивільна відповідальність також може наставати у випадках скоєння ненавмисного правопорушення або порушення договірних зобов'язань.

Ч

Чартер (charter) – вид договору морського та авіаперевезення. Документ, який засвідчує наявність і зміст договору фрахтування між перевізником і фрахтувальником. Залежно від того, який ступінь ризику приймає на себе фрахтувальник, застосовується одна з трьох груп фрахтових угод, кожна з яких оформляється відповідною формою Ч.: *рейсовий Ч.* – фрахтування на час (тайм-чартер), *димаїз-ч.* – договір найму судна, коли судовласник передає його фрахтувальнику на обумовлений термін разом із командою, члени якої стають його службовцями; фрахтувальник бере на себе всі витрати по судну, включаючи заробітну плату екіпажу, і розплачується з судовласником щомісяця; *бербоут-ч.* – договір фрахтування судна без екіпажу на умовах оренди. Витрати зі страхування несе судовласник.

Часткова втрата фрахту (partial loss of freight) – може мати місце в тих випадках, коли фрахт повністю або частково підлягає оплаті після прибуття вантажу в порт призначення. Ця частина фрахту підлягає страхуванню.

Частковий збиток (partial loss) – будь-який збиток в застрахованому майні, сума якого не досягла повної страхової суми, тобто немає повної загибелі.

Частота страхових випадків (loss frequency) – показник, який є елементом збитковості страхової суми. Ч. с. в. визначається відношенням числа страхових випадків до кількості застрахованих об'єктів або договорів страхування в розрізі видів страхування.

Чистий коносамент (clean bill of lading) – коносамент, який не містить жодних застережень щодо вантажу і його упаковки. Це дуже важливо для забезпечення своєчасності здійснення розрахунків. Банки беруть до уваги лише Ч. к. Застереження щодо коносаменту свідчать про недобросовісність продавця. Нерідко з метою отримання Ч. к. вантажовідправник видає вантажоперевізнику гарантійний лист із зобов'язанням сплатити можливі претензії за свій рахунок.

Ш

Шедула (schedule) – основний розділ полісу страхування повітряних суден. Ш. містить інформацію про учасників договору страхування, експлуатантів, вигодонабувачів, екіпажі й повітряні судна, які приймаються на страхування, страхові суми, франшизи, терміни страхування тощо. Іноді як шедула може використовуватися складена за стандартною формою заява страхувальника.

Шкода (damage) – наслідок порушення прав, які охороняються законом, та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин (держави, організацій або громадян). Ш. може бути майновою або моральною. Майнова ш. – це наслідок правопорушень, які мають вартісну форму. Ш. моральна – це моральні та фізичні страждання, спричинені правопорушенням. Вона не може бути виражена в грошовій формі.

Шомаж (shomage) – страхування втрати прибутку та інших фінансових втрат, зумовлених призупинкою виробництва внаслідок настання страхового випадку, наприклад, повені, пожежі, осідання ґрунту.

Ю

Юридичні витрати (leagal expenses) – витрати, які здійснює вантажовласник за згодою страховика в зв'язку з юридичними діями проти перевізника з приводу стягнення з нього збитку. Такі витрати підлягають відшкодуванню страховиком.

Юрисдикція (jurisdiction) – відправлення правосуддя, підсудність справи. Правильне визначення Ю. має особливе значення у страхуванні ризиків, які виникають у процесі зовнішньоекономічної діяльності. У полісах зі страхування суден, вантажів та інших об'єктів, де сторони страхових відносин належать до різних країн, має бути обумовлено, в якій країні підлягають розгляду судові суперечки щодо виконання умов договору страхування.